

Qualitative Study of Family Functioning in the Era of Corona; A Case Study of Tehran City

Atefe Poolaei^I, Seyed Mohsen Banihashmi^{II}, Asmeh Ghasemi^{III},
Baqer Saroukhani^{IV}

<https://dx.doi.org/10.22084/csr.2024.28250.2226>

Received: 2023/09/02; Revised: 2023/12/01; Accepted: 2023/12/07

Type of Article: **Research**

Pp: 107-143

Abstract

Periods of extensive transformation, such as world wars and deadly disease outbreaks, often prompt deep reviews of institutional performance, including the family. The COVID-19 pandemic is one such crisis that has significantly impacted the Iranian family, necessitating reevaluation. This study examines how the functions of family institutions in Tehran, Iran's most populous and diverse city, have been reformulated post-pandemic. Tehran's demographic, ethnic, class and cultural diversity creates a challenging environment for families, making it an apt case for study. Given the importance of the family in meeting individuals' needs and its role in structural changes across society, this research explores how the functions of families in Tehran can be reevaluated after the pandemic.

Keywords: Family Changes, Qualitative Research Method, Theme Analysis, Coronavirus.

I. Ph.D. student of Cultural Sociology, Department of Sociology, Faculty of Literature, Humanities and Social Sciences, Science and Research Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran

II. Professor, Faculty of Culture and Communication, Soore University, Tehran, Iran (Corresponding Author). **Email:** smohsenb@yahoo.com

III. Assistant Professor, Department of Sociology, Faculty of Literature, Humanities and Social Sciences, Science and Research Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran

IV. Professor, Department of Sociology, Faculty of Literature, Humanities and Social Sciences, Science and Research Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran

Citations: Poolae, A., Banihashmi, S. M., Ghasemi, A. & Saroukhani, B., (2024). "Qualitative Study of Family Functioning in the Era of Corona; A Case Study of Tehran City". *Two Quarterly Journal of Contemporary Sociological Research*, 13(24): 107-143. <https://dx.doi.org/10.22084/csr.2024.28250.2226>

Homepage of this Article: https://csr.basu.ac.ir/article_5604.html?lang=en

1. Introduction

The family, a fundamental institution in human society, has experienced significant changes in its structure and meaning over recent decades despite its enduring presence (Cavanagh, 2008). As roles within the family evolve, complexity increases, and conflicts may arise if members, particularly spouses, cannot adapt to these changes (Dehghani et al., 2017).

There is a concern that the family's importance might be waning in modern society. However, despite claims about the diminishing role of the family, any societal change in Iran is deeply rooted in the family. The family remains central to societal transformations, making it essential to study factors affecting family functions and values (Labibi, 2014). Major global events, like the COVID-19 pandemic, have accelerated these transformations by challenging traditional family roles and functions. The pandemic removed functional boundaries between various societal roles, turning homes into multifunctional spaces for work, education, healthcare, and leisure. This sudden shift exposed underlying issues within family dynamics and forced individuals to assume new roles, often unprepared. Quarantine and remote interactions led to a reevaluation of family roles and relationships, revealing both weaknesses and new opportunities. In Tehran, the most populous and diverse city in Iran, these changes are particularly pronounced due to its demographic, ethnic, class, and cultural diversity. This diversity makes Tehran an ideal case for studying the impacts of the pandemic on family functions. This research aims to explore how the COVID-19 pandemic has transformed the perception and performance of family roles in Tehran, providing insights into broader implications for family dynamics in contemporary society.

2. Materials and Methods

This study is based on thematic analysis method outlined by Braun and Clarke (2006), which emphasizes identifying common features among data rather than unique individual experiences. The aim is to recognize patterns of meaning relevant to the research topic and questions.

Theoretical sampling was employed in this study. Data were gathered through semi-structured interviews and analyzed using coding and thematic network analysis. Transcriptions and notes underwent coding, were segmented into smaller parts, and themes were subsequently extracted, refined, and categorized based on the research question.

3. Discussion

The COVID-19 pandemic brought widespread confusion about the future, accompanied by stress, anxiety, and the spread of misinformation, turning families into spaces where emotions like sadness, joy, stress, and difficulty in interaction were shared. The collapse of various social boundaries and the merging of all these institutions into the family unit provided an opportunity for significant rethinking of family functions. This process forced family members into continuous negotiation to adopt suitable approaches. On one hand, the pandemic led to the loss of individual freedoms, especially for children, who, due to quarantine, were under the constant watch of their families, resulting in feelings of bitterness and a perception of restriction. On the other hand, spending long days at home together compelled individuals to get to know each other better, offering new opportunities to develop relationship management strategies. Although no direct mention of experiencing violence was found in the findings, keywords related to negative collective emotions, feelings of pressure, isolation, and concern over losing relationships were frequently repeated. Additionally, business closures, fear of poverty, and home-based education created challenging conditions for family members, transforming the home from a place of leisure and comfort into a central area for meeting needs previously addressed by other institutions.

4. Conclusion

The findings of this study reveal that the COVID-19 pandemic has profoundly transformed family functions by highlighting differences in daily life, altering power dynamics among family members, and changing the way rituals are conducted. Families aware of their situation and actively resolving problems experienced the least conflict and demonstrated the most effective adaptation in managing household affairs and member relations. Key themes identified in the study include:

Support and suppression within families were evident. Some families strengthened emotional bonds through trial and error, re-evaluating relationships, and problem-solving. Others faced emotional breakdowns, marked by feelings of confinement and a longing for pre-pandemic conditions.

The pandemic accelerated children's entry into the workforce, changed economic power structures, and transformed business operations. Virtual workspaces and remote working became prevalent, prompting all family

members to contribute economically and necessitating a re-evaluation of traditional work environments.

Families faced confusion over health authorities, the spread of pseudo-science, and varying trust in scientific information. The pursuit of health, driven by media literacy and the need to balance traditional and modern treatments, became central concerns.

Children gained educational independence, parents often had to re-learn to support their children's schooling, and a full commitment to children's education became essential. This led to new educational strategies, with parents sometimes surpassing teachers in guiding their children.

There was a shift in recognizing the powerful role of mothers in managing the household and fulfilling family functional needs.

Ceremonies like births, weddings, and funerals were often canceled or altered, leading to reduced social interactions and a focus on immediate family relationships, with virtual connections becoming more common.

With external leisure activities restricted, families created new forms of entertainment at home, prioritizing family-based activities such as home movie nights over traditional outings like going to the cinema.

Acknowledgment

This article is an extract from a doctoral thesis. Therefore, we are grateful to all the respected professors who have supported us from the ideation to the writing of this work. Also, from the respected judges of the publication who were with us with their expert opinions.

Observation Contribution

The contributed of the first author was 40%, the second author 30%, the third author 20% and the fourth author 10%.

Conflict of Interest

This article is derived from a doctoral thesis and has completely avoided publication ethics, including plagiarism, misconduct, falsification of data, or double posting and publication. In addition, there are no commercial interests in this regard and the Authors have not received support from any organization for presenting the work..

مطالعه کیفی کارکرد خانواده در دوران کرونا؛ نمونه موردی شهر تهران

عاطفه پولایی^I، سید محسن بنی‌هاشمی^{II}، عاصمه قاسمی^{III}، باقر ساروخانی^{IV}

شناسه دیجیتال (DOI): <https://dx.doi.org/10.22084/csr.2024.28250.2226>

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۶/۱۱، تاریخ بازنگری: ۱۴۰۲/۰۹/۱۰، تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۹/۱۶

نوع مقاله: پژوهشی

صص: ۱۴۳-۱۰۷

چکیده

پژوهش حاضر به دنبال بررسی این امر است که پس از پاندمی کرونا چگونه می‌توان کارکرد نهاد خانواده در شهر تهران را صورت‌بندی کرد؟ هم‌چنین این تحقیق با نگاهی اکتشافی به این پرسش پاسخ می‌دهد که پس از فراگیری پاندمی کرونا در شهر تهران چه تحولی در نگرش خانواده‌ها نسبت به کارکرد نهاد خانواده و بازاندیشی در عملکرد آن صورت‌گرفته است. روش این پژوهش کیفی بوده و در آن از تحلیل مضمونی بهره‌گرفته شده است. نمونه‌گیری به صورت هدفمند و نظری انجام شده و داده‌ها از طریق مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته جمع‌آوری شده‌اند. تحلیل داده‌ها با استفاده از کدگذاری و تحلیل شبکه مضامین براون و کلارک صورت‌گرفته است. نتایج تحلیل نشان می‌دهد که پاندمی کرونا باعث سردرگمی، استرس، نگرانی و گسترش ضداطلاعات شده و خانواده‌ها به مکانی برای تبادل احساسات مختلف تبدیل شده‌اند. با از بین رفتن مرزهای زندگی اجتماعی و استحاله نهادها در خانواده، فرصت بازاندیشی در کارکردهای خانواده ایجاد شده است. فضای مجازی نیز با فراهم‌کردن آموزش‌های آنلاین، ارائه اطلاعات، ترندها و زمینه‌ای برای ادامه کسب‌وکارها نقش مهمی در تغییر عادت‌های گذشته خانواده‌های ایرانی داشته است؛ بنابراین خانواده‌های تهرانی در زمینه‌های مختلف، از جمله: عاطفی، اقتصادی، سلامت، آموزش، قدرت، آداب و رسوم و اوقات فراغت تغییرات جدی را تجربه کرده‌اند و کرونا به عنوان یک عامل تغییر بزرگ، باعث بازیابی و بازتعریف نقش‌ها و وظایف خانواده‌ها در تهران شده است.

کلیدواژگان: تحولات خانواده، تغییرات فرهنگی، روش تحقیق کیفی، تحلیل مضمون، کرونا.

I. دانشجوی دکتری جامعه‌شناسی فرهنگی، گروه جامعه‌شناسی، دانشکده ادبیات، علوم انسانی و اجتماعی، واحد علوم تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

II. استاد دانشکده فرهنگ و ارتباطات، دانشگاه بین‌المللی سوره، تهران، ایران (نویسنده مسئول).

Email: smohsenb@yahoo.com

III. استادیار گروه جامعه‌شناسی، دانشکده ادبیات، علوم انسانی و اجتماعی، واحد علوم تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

IV. استاد گروه جامعه‌شناسی، دانشکده ادبیات، علوم انسانی و اجتماعی، واحد علوم تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

ارجاع به مقاله: پولایی، عاطفه؛ بنی‌هاشمی، سید محسن؛ قاسمی، عاصمه؛ و ساروخانی، باقر، (۱۴۰۳). «مطالعه کیفی کارکرد خانواده در دوران کرونا؛ نمونه موردی شهر تهران». پژوهش‌های جامعه‌شناسی معاصر، ۱۳(۲۴): ۱۰۷-۱۴۳.

<https://dx.doi.org/10.22084/csr.2024.28250.2226>

صفحه اصلی مقاله در سامانه نشریه: https://csr.basu.ac.ir/article_5604.html?lang=fa

۱. مقدمه

خانواده، یکی از مهم‌ترین نهادهای جامعه بشری است که طی چند دهه گذشته، با وجود پایداری این نهاد، در شکل و معنای آن، تغییراتی رخ داده است (کاوانه، ۲۰۰۸). خانواده در گذشته، نهاد اولیه اجتماعی محسوب می‌شد و وظایف سایر نهادهایی را که امروزه از هم تفکیک شده‌اند برعهده داشت. خانواده در عین حال که یک واحد اقتصادی به حساب می‌آمد، یک واحد آموزشی برای انتقال ارزش‌ها و هنجارهای جامعه نیز بود و به طور کلی نیازهای فرد از طریق این واحد بنیانی تأمین می‌گشت؛ اما به مرور با توسعه یافتن نهادهای موازی هم‌چون آموزش و پرورش، نهاد سلامت و رسانه‌ها و وظیفه برآورده ساختن این نیازها از دامنه خانواده خارج و روابط درون خانواده به کلی دگرگون شد. این تحول اساسی در ساختار خانواده در تمام جوامع، از جمله کشور ما قابل مشاهده است؛ به نحوی که می‌توان گفت «در درون خانواده ایرانی تغییرات در سطح ساختاری، کارکردی و نگرشی و فرهنگی صورت گرفته است» (آزادارمکی، ۱۳۹۰: ۱۱۷). «با گذشت زمان، نقش‌ها نیز در خانواده دچار دگرگونی شدند و روابط خانواده پیچیده‌تر شد. با پیچیده‌تر شدن روابط خانواده، اگر اعضای خانواده، به خصوص زن و شوهر نتوانند با پیچیدگی‌ها به خوبی سازگار شوند و نقش‌های خود به درستی انجام دهند، زمینه ایجاد اختلاف در خانواده و از هم پاشیدگی آن فراهم می‌شود؛ لذا پرداختن به نقش اعضا در خانواده، دگرگونی نقش‌ها با گذشت زمان و میزان انطباق و سازگاری اعضای خانواده با نقش‌ها، نیز اهمیت دارد» (دهقانی و همکاران، ۱۳۹۶).

این تحول نهادین ممکن است با این تفکر همراه شود که خانواده اهمیت خود را در دنیای امروزی از دست داده است؛ اما لازم به ذکر است که با وجود صحبت‌هایی که در خصوص از دست رفتن جایگاه خانواده می‌شود «هر نوع تغییری در جامعه ایرانی، ریشه در خانواده دارد. اصلی‌ترین تغییرات در نظام اجتماعی ایران، یا به واسطه خانواده محقق شده یا این‌که جهت‌گیری آن معطوف به خانواده بوده است» (لیبی، ۱۳۹۳: ۲۷)؛ از این رو، مطالعه هر امری که در جامعه ما منجر به تغییر کارکردها و ارزش‌های خانواده شود، قابل بررسی و مهم می‌باشد؛ به ویژه وقایعی که به یک باره و در سطح جهانی آن را تحت تأثیر خود قرار داده و تحولی عمیقی را شکل می‌دهند.

جریان‌های تحولی گسترده، اغلب با دوره‌های بحرانی گسترده هم‌چون جنگ‌های جهانی، فراگیری بیماری‌های کشنده هم‌چون طاعون سیاه و مانند آن، همراه می‌باشند و از همین رو شتاب گرفته و با بازنگری عمیق در عملکرد همه نهادها، از جمله خانواده همراه هستند. گاه این جریان‌های تحولی بحرانی به دلیل سرعت بالایی که دارند با وجود تأثیرات گسترده‌شان به اندازه کافی مورد توجه قرار نمی‌گیرند. یکی از این

بحران‌های عظیم که خانواده ایرانی را در دوران معاصر تحت تأثیر قرار داده است و به دلیل تازه بودن این پدیده، اثرات آن هنوز عمیقاً مورد بررسی قرار نگرفته است، فراگیری پاندمی کرونا بود که خانواده را به لحاظ لزوم تحول در عملکرد بازاندیشی در کارکردهایش در مضيقه قرار داد. دوران کرونا فرصتی شد که خانواده ایرانی به دلیل ضرورت قرنطینه و جدایی‌گزینی اجتماعی، دورکاری و تحصیل از طریق پلتفرم‌های مجازی و به تعلیق درآمدن همه فعالیت‌های زندگی روزمره، مجبور به عمیق شدن در نحوه عملکرد خویش، لزوم تغییرات، بررسی مجدد نیازها و کاستی‌های خود و بازنگری در زوایای مختلف خود شود.

پرسش پژوهش: در این میان شهر تهران به عنوان پرجمعیت‌ترین شهر کشور به جهت تنوع جمعیتی، قومیتی، طبقاتی و فرهنگی، فضایی ناهمگون و پرچالش را برای خانواده ایرانی ایجاد کرده است و منجر شده که به عنوان یک نمونه متکثر از خانواده‌هایی با ویژگی‌های مختلف به مورد مناسبی برای مطالعه مبدل شود؛ بنابراین، پژوهش حاضر به دنبال بررسی این امر می‌باشد که پس از پاندمی کرونا چگونه می‌توان کارکرد نهاد خانواده در شهر تهران را صورت‌بندی کرد؟ این پژوهش با نگاهی اکتشافی به این پرسش پاسخ می‌دهد که پس از فراگیری پاندمی کرونا در شهر تهران چه تحولی در نگرش به کارکرد نهاد خانواده و بازاندیشی در عملکرد آن صورت گرفته است؟

۲. ادبیات نظری

با توجه به مسأله پژوهش حاضر، نظریاتی انتخاب شده‌اند که به نحوی با موضوع پژوهش مرتبط هستند.

رویکرد کارکردگرا: یکی از نظریه‌هایی که بیشترین اشتراک و پیوستگی را با پژوهش حاضر دارند؛ نظریه کارکردگرایانه «امیل دورکیم» است. «مک‌کارتی» و «ادواردز»، (۱۳۹۰) شرح می‌دهند که دورکیم نظریه خود را چنین مطرح می‌کند: «همان‌طور که بدن انسان از اندام‌های حیاتی برخوردار است، جامعه نیز اندام‌های خود را دارد: نهادهایی چون خانواده، دین، آموزش، اقتصاد و سیاست و هر یک از این اندام‌ها یا ساختارهای اجتماعی، کارکرد حیاتی و ویژه خود را دارد؛ برای مثال، نهاد خانواده، سلامت اعضای جوان‌تر جامعه را حفظ می‌کند، آن‌ها را جامعه‌پذیر می‌کند و نوعی واحد اقتصادی اساسی را به وجود می‌آورد. هنگامی که در کارکردهای خانواده اختلال ایجاد شود، نظام خانواده دچار کژکارکردی می‌شود. این وضعیت به خانواده‌هایی اطلاق می‌شود که در ایجاد و تثبیت ارزش‌ها، باورهای فرهنگی و رفتارهای اجتماعی در محیط خانوادگی شکست خورده‌اند».

رویکرد کارکردگرایی ساختاری: «پارسونز» به عنوان یک جامعه‌شناس کارکردگرایی ساختاری، اعتقاد دارد فرآیند توسعه صنعتی منجر به تغییرات خانواده از شکل گسترده به خانواده هسته‌ای شده است. این نوع خانواده، برخلاف خانواده گسترده، تمام کارکردهای اجتماعی و اقتصادی خود را از دست داده و فقط به واحد سکونت و مصرف تبدیل شده است. کارکردهای اقتصادی، آموزشی، خدماتی، محافظتی و... خانواده به دیگر نهادها و سازمان‌های اجتماعی مانند: شرکت‌ها، کارخانه‌ها، مدارس، بیمارستان‌ها و سایر نهادها واگذار شده و کارکردهای مهم باقی‌مانده برای خانواده فراهم آوردن عوامل جامعه‌پذیری کودکان و شرایط کسب تعادل روانی و استحکام شخصیت برای بزرگسالان است. این گروه خانگی از شبکه خویشاوندی جدا شده و ازدواج براساس انتخاب آزادانه صورت می‌گیرد.

به نظر پارسونز، ایفای نقش‌های تخصصی مردانه و زنانه، عامل دوام و بقای خرده‌نظام خانواده در چارچوب نظام اجتماعی است و چنین خانواده‌ای تناسب بسیاری با صنعتی‌شدن در مقیاس کلان دارد و در واقع، جزء اقتضائات کارکردی آن به حساب می‌آید. نکته اصلی، وجه ابزاری و احساسی-عاطفی است که ضرورتاً این تفکیک، حاوی کارکرد برای خانواده است که پارسونز برای زن نقش رهبری عاطفی یا کاریزمایی و برای مرد نقش رهبری اجرایی یا ابزاری قائل است (رضایی و شعبانی، ۱۳۹۳).

کنش متقابل نمادین: از نظر دیدگاه کنش متقابل نمادین، هدف اصلی زناشویی و ازدواج، شکل دادن حقوقی و رسمیت دادن به محرک‌های غریزی است که بنیان آن به شمار می‌رود (توسلی، ۱۳۸۸). این نظریه بر این نکته تأکید دارد که افراد براساس فرآیندهای معنی‌سازی که از دل کنش متقابل اجتماعی بیرون می‌آید در ارتباط نمادین با اشیاء، افراد و روابطشان قرار می‌گیرند. در زمینه زناشویی، نظریه کنش متقابل نمادین بر این نکته اشاره دارد که هر فرد از رهگذر ارتباط با خانواده، دوستان و فرهنگ بزرگ‌تر، یک معنای شخصی درخصوص زناشویی کسب می‌کند. معنایی که یک فرد درخصوص ازدواج و روابط زناشویی می‌پروراند در فهم کنش‌های او در موقعیت‌های مربوط به زناشویی بسیار با اهمیت است (ویلوبی، ۲۰۱۵).

نظریه اینگلهارت: برای توضیح تحولات ارزشی درخصوص کارکرد نهاد خانواده می‌توان به نظریه «اینگلهارت» اشاره کرد؛ «اینگلهارت، ارزش‌ها را به دودسته مادی و فرامادی تقسیم می‌کند. به نظر اینگلهارت ارزش‌های فرامادی و مادی در قالب سه دسته سنخ ارزشی (مادی، التقاطی و فرامادی) از هم دیگر تفکیک می‌شوند. اهمیت این دسته‌بندی از آن روست که در جوامعی که دستخوش تحول ارزشی از مادی به فرامادی هستند، سایر ارزش‌ها و هنجارهای جامعه از قبیل هنجارها و ارزش‌های مذهبی، سیاسی،

جنسیتی، اجتماعی و خانوادگی تحت تأثیر قرار گرفته و در واقع نشانگان عمده تحول فرهنگی جوامع به حساب می‌آیند» (آزادارمکی و غیاثوند، ۱۳۸۳). «از دیدگاه اینگلههارت نظام ارزشی به سه دسته سنتی، مدرن و پست مدرن تقسیم می‌شود. در نظام ارزشی سنتی؛ ارزش‌های سنتی خانواده و ارزش‌های مذهبی، در نظام ارزشی مدرن؛ انگیزه پیشرفت و در نظام ارزشی پست مدرن؛ فرامادی‌گرایی و تساهل جنسی مورد تأکید قرار می‌گیرند» (آزادارمکی، ۱۳۹۰). جهان بینی مردم، تنها به آن‌چه از بزرگ‌ترشان می‌آموزند بستگی ندارد، بلکه جهان بینی آن‌ها با تجارب کلی زندگی خودشان شکل می‌گیرد (اینگلههارت، ۱۳۸۲).

اینگلههارت بیان می‌کند که «با گذر از جامعه سنتی و مدرن ارزش‌های اجتماعی سنتی جای خود را به ارزش‌های فردگرایانه با رویکرد پیشرفت خواهد داد و در مرحله گذر از جامعه فرامدرن (پسامدرن) ارزش‌های فرامادی جایگزین ارزش‌های فردگرایانه خواهد شد. باورها، ارزش‌ها و سنت‌های فرهنگی در کلیه نظام‌های اجتماعی تا زمانی مقبولیت دارد و از آن‌ها تبعیت می‌شود که رضایت اعضای جامعه را در پی داشته باشد؛ بنابراین زمانی که یک استاندارد فرهنگی مشخص دیگر به رضایت اعضای جامعه منجر نشود، اصلاح شده یا جایگزین می‌شود، به نحوی که استاندارد جدید بیشتر با نیازها و علایق جاری جامعه منطبق می‌شود» (آزادارمکی، ۱۳۹۰).

نظریهٔ بک و بک گرنشهایم: درخصوص تحولات صورت‌گرفته در نهاد خانواده بک و بک گرنشهایم نیز بر این باورند که تحول عمیقی در نگرش افراد در زمینه روابط جنسی و جنسیتی و معنای زندگی مشترک روی داده است (گرنشهایم، ۱۳۸۸)؛ به نحوی که می‌توان گفت «دیدگاه انسان‌های مدرن درمورد ارزش‌های اخلاقی حاکم بر ازدواج و خانواده، تغییرات و تحولات عمیقی را پیش رو دارد. در این میان روابط زناشویی بیش از هر چیز دیگری تحت تأثیر این تحولات قرار گرفته است. دو فرد با دو زندگی متفاوت و تجربیات مختلف در کنار هم قرار می‌گیرند» (اسکات و همکاران، ۱۳۹۵؛ به نقل از: کلانتری و روشنفر، ۱۳۹۳).

نظریهٔ آتونوی گیدنز: به اعتقاد گیدنز در فرآیند تحولاتی که در حوزه خانواده صورت‌گرفته است، برآیندی از عوامل خرد و کلان شرکت داشته‌اند. به این ترتیب تحولات کارکردی و معنایی روابط در خانواده امروزی، محصولی از تغییرات مفاهیم در دنیای مدرن، تغییرات در حوزه‌های حقوقی و قانونی ازدواج و رابطه جنسی و نیز تقاضاهایی است که در سطح زندگی روزمره برای تغییر وجود دارد (گیدنز، ۱۳۸۷: ۲۴). گیدنز سیر تحول مفهوم عشق در جهان غرب را در سه دوره بررسی می‌کند؛ در دوره

قرون وسطایی تنها قالب عشق، عشقی است که وی از آن به عشق شورانگیز تعبیر می‌کند. این نوع عشق به اشراف و خواص تعلق داشته و ارتباطی میان آن و فرآیند ازدواج و زندگی خانوادگی وجود ندارد (گیدنز، ۱۳۹۲: ۱۳۲). در همین دوران در ارتباط زن و مرد با یکدیگر و نیز با کودکان، جنبه عاطفی از اهمیت چندانی برخوردار نبوده است. در ازدواج انتخاب و خواسته‌های شخصی اهمیتی نداشت. این امر با خواست و اراده سایرین صورت گرفته و ابعاد اقتصادی، سیاسی و اجتماعی در آن دخیل بودند (گیدنز، ۱۳۸۷: ۱۳۳).

۳. ادبیات تجربی پژوهش

با توجه به تازه بودن موضوع و اکتشافی بودن پژوهش حاضر، در ادامه پژوهش‌های تجربی که به نحوی با موضوع پژوهش در ارتباط هستند، ارائه می‌گردند. اغلب این مطالعات تنها جنبه‌ای از کارکردهای خانواده هم چون کارکرد عاطفی، اقتصادی یا سلامت را مورد بررسی قرار داده‌اند؛ به عنوان مثال، «آسیه ارحامی» (۱۳۹۹) در پژوهشی با عنوان «چالش‌های خانواده ایرانی در مقابله با کرونا» توضیح می‌دهد که «تمرکز اصلی سیاست‌گذاران در جامعه درگیر با کرونا بر حوزه سلامت و اقتصاد کشور بوده و به وضعیت مهم‌ترین نهاد جامعه ایرانی، یعنی خانواده پرداخته نشده است». در این گزارش که معاونت پژوهش‌های اجتماعی فرهنگی دفتر مطالعات آموزش و فرهنگ، در سال ۱۳۹۹ ارائه کرده است، آمده که مشکلات معیشتی خانوار، آسیب‌پذیری سلامت و بهداشت روان اعضای خانواده، افزایش اختلافات خانوادگی و اختلال در فرآیند ثبت ازدواج و طلاق از مهم‌ترین چالش‌های پیش‌روی خانواده در این دوران بوده‌اند؛ هم‌چنین در این گزارش به چالش‌های ناظر بر عملکرد رسانه‌ها در حوزه خانواده به عنوان یکی از مهم‌ترین چالش‌های به وجود آمده برای خانواده‌های ایرانی اشاره شده است. در پژوهش دیگری که توسط «اسکندریان» (۱۳۹۹) با عنوان «ارزیابی پیامدهای ویروس کرونا بر سبک زندگی» انجام گرفته است، اشاره شده که پس از شیوع کووید ۱۹ در ایران خانواده‌های ایرانی با محدودیت‌های جدی در حوزه تعامل و گپ و گفت با یکدیگر مواجه شده‌اند و لازم است که در حوزه مصرف کالاهای فرهنگی و الگوهای مصرف دیداری و شنیداری و الگوهای مصرف مکتوب بازننگری ویژه‌ای انجام گیرد. «چن یانگ» و همکاران (۲۰۲۰) در پژوهشی نشان دادند که وقوع همه‌گیری کرونا در چین با تغییراتی در روال عادی زندگی خانوادگی همراه بوده است؛ هم‌چنین در این پژوهش آمده است که قرنطینه خانگی و فاصله‌گذاری اجتماعی موجب گردیده که فرزندان و والدین زمان بیشتری را در منزل کنار یکدیگر بمانند و

این امر موقعیت‌های جدیدی را برای اعضای خانواده جهت مشارکت در امور خانواده و افزایش تعامل اعضا ایجاد کرده است؛ اما برخلاف نتایج مثبت این پژوهش، تحقیق «اسپین لی» و همکاران (۲۰۲۰) با عنوان «اثرگذاری کرونا بر عملکرد نهاد خانواده» نشان می‌دهد که قرنطینه مشکلات رفتاری و عاطفی بسیاری را برای کودکان ایجاد کرده است که این مشکلات خود نیز بر تعامل بین والدین و فرزندان و افزایش استرس والدین اثر گذار بوده است و در نقش حمایتی پدر و مادر در خانواده تأثیرات جدی گذاشته است. در راستای این پژوهش، تحقیق «هورویتز» و «براون» (۲۰۲۰) ناظر بر این امر است که خانواده‌ها به دلیل حضور مداوم و طولانی مدت در کنار هم دچار تنش و اختلافات بسیاری شده‌اند. هم‌چنین «اسکندری» و همکاران (۱۴۰۰) در تحقیق خود با عنوان «پیش‌بینی اضطراب و ویروس کرونا بر اساس تاب‌آوری» نشان می‌دهند که احساسات و هیجانات منفی ناشی از بیماری تغییر در رفتار اعضای خانواده و تغییر در رفتار دیگران زندگی، افراد را در ابعاد فردی، خانوادگی و اجتماعی تحت تأثیر قرار داده است و در کل کشور خانواده‌ها را با مسائل مربوط به سلامت روان شناختی و جسمی مواجه کرده است. در تحقیق «کلی» و همکاران (۲۰۲۰) نیز مطرح شده که فراگیری کرونا علاوه بر ایجاد رشد اقتصادی، تأثیرات قابل توجهی بر خانواده‌ها داشته و لازم است تحقیقات جامع‌تری برای بررسی ابعاد این تأثیرات انجام گیرد. «چونگ» و همکاران (۲۰۲۰) نیز در تحقیقی با داده‌های جمع‌آوری شده از ۲۵۸ والد ساکن سنگاپور از طریق نظرسنجی‌های آنلاین نشان دادند که استرس والدین در قرنطینه بسیار افزایش پیدا کرده و منجر به برخورد خشن والدین با کودکان در خانواده شده است. این مطالعه نشان می‌دهد که فراگیری کرونا در کارکرد عاطفی خانواده اختلالات جدی را ایجاد کرده است.

۴. روش پژوهش

روش پژوهش حاضر، روش تحلیل مضمونی به شیوه «براون» و «کلارک» (۲۰۰۶) است. در این روش، شناسایی معانی و تجارب منحصر به فرد و یا کاملاً فردی که فقط در یک آیتم و یا داده محدود یافت می‌شود، مدنظر این روش نیست. هدف استفاده از این روش شناخت ویژگی‌های مشترک، درمیان داده‌هاست؛ هم‌چنین هدف روش تحلیل مضمونی تنها بررسی تکرارها و موارد مشابه نیست؛ بلکه مهم شناسایی الگوهایابی از معنا است که محقق در رابطه با موضوع خاص و سؤال تحقیق مورد بررسی قرار می‌دهد. «جعفری» و همکاران (۱۳۹۰: ۷۸) فرآیند گام به گام تحلیل مضمون و تحلیل شبکه مضامین به شیوه براون و کلارک را به شرح جدول ۱ توضیح می‌دهند.

جدول ۱: فرآیند گام به گام تحلیل مضمون و تحلیل شبکه مضامین (جعفری و همکاران، ۱۳۹۰).
Tab. 1: Step-by-Step Process of Thematic Analysis and Theme Network Analysis (Jafari et al., 2011).

مرحله	گام	اقدام
۱. تجزیه و توصیف متن	۱. آشنا شدن با متن	- مکتوب کردن داده‌ها - مطالعه اولیه و مجدد داده‌ها - نوشتن ایده‌های اولیه
	۲. ایجاد کدهای اولیه و کدگذاری	- پیشنهاد چارچوب کدگذاری - تفکیک متن به بخش‌های کوچک‌تر - کدگذاری ویژگی‌های جالب داده‌ها
	۳. جست‌وجو و شناخت مضامین	- تطبیق دادن کدها یا قالب مضامین - استخراج مضامین از بخش‌های کدگذاشته متن - پالایش مضامین
۲. تشریح و تفسیر متن	۴. ترسیم شبکه مضامین	- بررسی و کنترل همخوانی مضامین یا کدهای مستتر - مرتب کردن مضامین - انتخاب مضامین پایه، سازمان‌دهنده و فراگیر - ترسیم نقشه(های) مضامین - اصلاح و تأیید شبکه(های) مضامین
	۵. تحلیل شبکه مضامین	- تعریف و نام‌گذاری مضامین - توصیف و توضیح شبکه مضامین
۳. ترکیب و ادغام متن	۶. تدوین گزارش	- تلخیص شبکه مضامین و بیان مختصر و صریح آن - استخراج نمونه‌های جالب داده‌ها - مرتبط کردن نتایج تحلیل با سؤالات تحقیق و مبانی نظری - نوشتن گزارش علمی و تخصصی از تحلیل‌ها

نمونه‌گیری در این تحقیق به شیوه هدفمند و به صورت نظری انجام گرفته است. در نمونه‌گیری هدفمند «نمونه‌ها عامدانه و آگاهانه انتخاب می‌شوند تا بتوانند به بهترین وجه پژوهشگر را از مسأله پژوهشی تحت بررسی آگاه کنند» (کرسول، ۱۳۹۳: ۱۴۷). جمع‌آوری داده‌ها بر مبنای شیوه پیشنهادی «محمدپور» (۱۳۹۲) انجام گرفت؛ از این رو، جمع‌آوری داده‌ها از طریق مصاحبه نیمه‌ساختاریافته انجام گرفت و نمونه‌گیری نظری به عنوان یک شیوه نمونه‌گیری هدفمند انجام شد. نمونه‌ها بر اساس تنوع داده‌ها، تکمیل و انتخاب شدند و فرآیند نمونه‌گیری تا مرحله اشباع-مرحله‌ای که در آن، ایده جدیدی از گسترش بیشتر نمونه‌ها حاصل نمی‌شود، ادامه یافت. برای تحلیل داده‌ها داده‌های حاصل از مصاحبه‌ها، از روش تحلیل داده‌ها از طریق کدگذاری و تحلیل شبکه مضامین استفاده شده است. در این پژوهش، برای شناسایی مضامین مصاحبه‌ها ابتدا به پیاده‌کردن گفتگوها و یادداشت برداری‌ها پرداخته شد؛ سپس برای تجزیه و توصیف متن با کدگذاری اطلاعات جمع‌آوری شده،

متن به بخش‌های کوچک‌تر تقسیم گشت. در مرحله بعد مضامین استخراج، پالایش و تشریح شد. در نهایت در مرحله ادغام و ترکیب با توجه به سؤال پژوهش، مضامین تحلیل و طبقه‌بندی گردید.

«ذکایی» (۱۳۹۹) مراحل تحلیل یافته‌های تحقیق با روش تحلیل مضمونی براون و کلارک را به صورت جدول ۲ توضیح می‌دهد.

جدول ۲: مراحل تحلیل یافته‌ها با روش تحلیل مضمونی به شیوه کلارک و براون (به نقل از: ذکایی ۱۳۹۹: ۹۹).

Tab. 2: Steps of Data Analysis Using Thematic Analysis Method by Braun and Clarke Zokaei, 2020)

مرحله	توصیه
پیاپیاده کردن اطلاعات	اطلاعات به‌طور کامل و دقیق پیاده شده‌اند؟
کدگذاری	به بخش‌های مختلف یکسان توجه شده است؟
	فرآیند کدگذاری کامل، جامع و فراگیر بوده است؟
	تم‌ها با هم و نیز اطلاعات اولیه کنترل شده است؟
تحلیل	آیا داده‌ها تحلیل و تفسیر شده است یا صرفاً خلاصه و توصیف شده است؟
	تحلیل‌ها و داده‌ها منطبق هستند؟ خلاصه‌ها، ادعاهای تحلیلی را نشان می‌دهند؟
	تحلیل‌ها قانع‌کننده و منظم ارائه شده‌اند و توازن بین روایت و نمایش اطلاعات وجود دارد؟
گزارش مکتوب	روش توصیف شده با تحلیل گزارش شده انطباق دارد؟
	زبان و مفاهیم موداستفاده با موضوع معرفت‌شناختی تحلیل انطباق دارد؟
	محقق در فرآیند تحقیق حضور فعال دارد؟

مشخصات مصاحبه‌شوندگان در جدول ۳ ارائه شده است.

برای تأمین اعتبار پژوهش از روش مثلث‌سازی یا چندسویه‌بینی استفاده شد که یکی از شیوه‌های تقویت قدرت انتقال‌پذیری داده‌ها است؛ به این معنی که محققین مختلف، روش‌های مختلف را برای افزایش مقبولیت و قدرت انتقال یافته‌های پژوهش کیفی به‌کار می‌گیرند. چندسویه‌بینی، دستیابی به چشم‌اندازی متفاوت نسبت به یک موضوع براساس نمونه‌ها و داده‌های متفاوت، پژوهشگران متفاوت و روش‌شناسی‌ها و نظریه‌های تحقیقاتی متفاوت است؛ هم‌چنین در تحلیل داده‌ها مقایسه دائم صورت‌گرفته است. با مقایسه دائم، در واقع کدها را به‌طور متناوب با کدهای اولیه مقایسه می‌گردد. تفاوت‌ها و تغییرپذیری‌ها در فعالیت‌ها، تجارب و کنش‌ها را صریحاً شناسایی می‌شوند و سپس اطلاعات به‌صورت کامل پردازش می‌شوند.

جدول ۳: مشخصات مصاحبه‌شوندگان (نگارندگان، ۱۴۰۰).
Tab. 3: Profile of interviewees (Authors, 2020).

مدت زمان (ازدواج به سال)	تعداد فرزندان	نقش در خانواده	شغل	تحصیلات	سن	شماره مصاحبه‌شونده
۲۳	۳	مادر	خانه‌دار	سیکل	۵۳	۱
۲۵	۲	پدر	کارمند دولت	فوق دیپلم	۴۹	۲
-	-	فرزند	-	دانش آموز	۱۸	۳
-	-	فرزند	-	دانش آموز	۱۶	۴
۱۸	۲	مادر	-	دیپلم	۴۰	۵
-	-	فرزند	فریلنسر	دانشجو	۲۱	۶
۱۰	۱	پدر	شغل	لیسانس	۳۵	۷
۱۲	۲	پدر	شغل	لیسانس	۳۸	۸
۳۴	۴	مادر	-	دبیرستان	۶۰	۹
-	-	فرزند	-	دانشجو	۱۹	۱۰
-	-	زن	پرستار	فوق لیسانس	۲۹	۱۱
-	-	شوهر	مهندس	لیسانس	۳۵	۱۲
-	-	فرزند	-	دانش آموز	۱۵	۱۳
-	-	فرزند	-	دانش آموز	۱۷	۱۴
-	-	فرزند	شاغل در کتاب‌فروشی	لیسانس	۲۴	۱۵

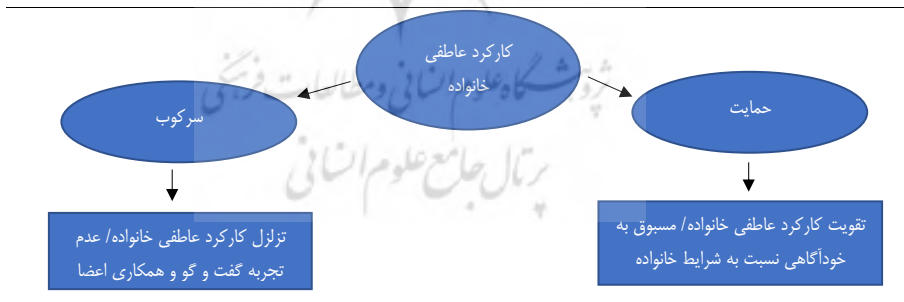
۵. یافته‌های تجربی

فراگیری پاندمی کرونا با تغییر همه‌جانبه قلمروهای مختلف زندگی، ما را ناگزیر از بازاندیشی در همه عرصه‌هایی از زندگی روزمره کرده است که پیش از این کمتر در خصوص این وجوه می‌اندیشیدیم. ارزش‌ها، الگوها، انتظارات، اهداف و همه روندهایی که صورت عادی در زندگی جریان داشت و کمتر در مورد آن چون و چرا می‌کردیم به یک باره مورد تردید قرار گرفت و ناچار به بررسی موانع آن برای بهبود اوضاع شدیم. از سوی دیگر، نگرانی و وحشت از مرگ و لزوم پای‌بندی به قوانین گسترده‌ای که برای جلوگیری از شیوع هرچه بیشتر این بیماری وضع شده بود، منجر شد که افراد کارهایی را انجام بدهند که قبلاً حتی فکر آن را هم نمی‌کردند. پس از فراگیری پاندمی کرونا به یک باره مرزهای کارکردی میان نهادهای مختلف برداشته شد و با قرنطینه سراسری، خانه به یک باره به فضایی برای ارضای همه نیازهای فرد بدل شد. خانه‌ای که به ناگهان از فضای امن خود خارج شد و فضایی که زمانی محمل برآورده ساختن نیاز کارکردی عاطفی و روان‌شناختی بود هم تبدیل به مدرسه، بیمارستان، محل کار، مسجد و عبادتگاه و حتی محل برآورده کردن نیازهای فراغتی افراد شد. با حذف این

مرزها اعضای درون خانواده به یک باره با ظاهر عریان واقعیتی روبه‌رو شدند که تقسیم‌نهادی در سطح جامعه این واقعیت را به نحوی پوشانده و پنهان کرده بود. مواجهه با این وجوه از زندگی از یک سو فروپاشی برخی روابط را به دنبال داشت و از سوی دیگر منجر به شکل‌گیری عرصه‌های جدید زندگی هم‌چون قدرت حداکثری یافتن فضای مجازی شد. ارزش‌های خانواده زیرورو گشت و افراد به اجبار در شرایطی قرار گرفتند که پیش از این حتی حاضر نبودند آن را امتحان کنند.

تحلیل مصاحبه‌های انجام‌گرفته به طریق کدگذاری شبکه مفاهیم نشان می‌دهد صورت‌بندی مجدد کارکرد نهاد خانواده موجب پی‌بردن به اختلالات، نقص‌ها و مشکلاتی شده است که پیش از این در پس پرده روزمرگی و حضور در سایر عرصه‌های زندگی اجتماعی قرار داشت. به یک باره انتظارات از خانواده تغییر کرد و به تک‌تک اعضا نقش‌هایی سپرده شد که چه بسا برای آن آماده نبودند. با وجود بازاندیشی در نهاد خانواده لازم است اشاره شود که تحلیل داده‌های کیفی حاکی از این امر است که اکنون مقاومتی که در ابتدا نسبت به لزوم بازنگری در وجوه مستحکم زندگی اجتماعی هم‌چون روابط درون خانواده وجود داشت، شکسته شده است. در ادامه با طولانی شدن دوران کرونا، خانواده‌ها باید به تعدیل شرایط خود می‌پرداختند و نیازهای کارکردی سایر نهادها را نیز درون خانواده برطرف می‌ساختند.

- مضمون اول: کارکرد عاطفی خانواده: دوگانه حمایت-سرکوب

همان‌گونه که در بخش ادبیات نظری شرح داده شد، یکی از مهم‌ترین کارکردهای خانواده کارکرد عاطفی خانواده و اهمیت آن در حفظ سلامت روان و نقش حمایتگری از اعضا است. بر مبنای کدگذاری یافته‌ها می‌توان گفت که پس از فراگیری پاندمی کرونا، افراد عملکرد عاطفی خانواده را بسیار مهم‌تر از سایر کارکردهای آن برشمرده و ناآگاهی و خلل‌ها در این زمینه را بسیار خانمان‌برانداز و زمینه‌ساز مشکلات پیچیده

اعضا معرفی کرده‌اند. نقش حفاظتی خانواده که معمولاً با پیش‌رو بودن مرد خانواده پیگیری می‌شد، به گفته پاسخگویان به موقعیتی تغییر یافت که در آن مرد خانواده به دلیل مسائل و مشکلات کاری و شغلی در مواجهه با نیازهایی از همسر فرزندان که قبلاً نسبت به آن ناآگاه بود به سمت سرکوب نیاز سایر اعضا حرکت کرد؛ به عنوان مثال، در مصاحبه‌ها فرزندان به کرات اشاره کردند که حضور همه اعضا در محیط خانواده در تمامی شبانه‌روز، به‌ویژه حضور مرد خانواده منجر شده که آن‌ها در شرایط روحی بسیار نامناسبی به سر ببرند و به خودسانسوری پرداخته و نیازهای عاطفی خود را به جای ابرازگری سرکوب سازند.

به عنوان مثال یکی از مصاحبه‌شوندگان می‌گوید:

«بدترین قسمت کرونا این بود که بابام کل روز خونه بود. در حالت عادی با توجه به این که بابا همیشه سرکاره کاری به کار هم نداشتیم تلویزیون میدیم با کامپیوتر بازی می‌کردیم گوشی دست می‌گرفتیم اما وقتی که بابا توی خونه بود یا داشت به ما دعوا میکرد یا غر میزد یا اخبار می‌دید این برای من یه مشکل جدی شده بود». مصاحبه‌شونده دیگری نیز می‌گوید:

«به نظر من بدترین قسمت قرنطینه اینه که مرد توی خونه است. من از بچگی متنفر بودم که بابام یا برادرم خونه باشه، یعنی حتی همون یک روز تعطیل رو هم به زور تحمل می‌کردم. موندن شوهرم توی خونه باعث می‌شد که همش سراغ چیزهایی بیاد که حالت عادی اصلاً سمتش نمیومد؛ مثلاً وقتی که آشپزی می‌کردم میومد بالای سرم وایمیستاد ببینه چیکار می‌کنم و این کارش باعث می‌شد بره روی اعصابم».

ذیل این مضمون می‌توان دو مضمون فرعی را در دو شکل مواجهه با شرایط بحرانی فراگیر جهانی در خانواده‌های تهرانی استخراج کرد.

زیر مضمون اول با عنوان تزلزل در کارکرد عاطفی خانواده در آن دسته از خانواده‌هایی مشاهده می‌شود که پیش‌تر نسبت به شرایط خود تعامل نکرده بوده و بحث‌های گروهی، گفت‌وگو و مشارکت در تصمیم‌گیری نداشتند و پاندمی کرونا برای اولین بار موقعیتی را فراهم ساخته که اعضا با نیازها و خواسته‌ها و شرایط یک‌دیگر مواجه شوند و خود را ملزم به پاسخ‌گویی به این نیازها بدانند.

به عنوان مثال در یکی از مصاحبه‌ها در این خصوص گفته می‌شود:

«خیلی‌ها شاید معتقد باشند که اتفاقاً چه قدر خوب که کرونا باعث

شد به هم نزدیک باشیم کنار هم زندگی کنیم، اما از نظر من خیلی هم بد شد؛ اگه قبلاً کاری به کار هم نداشتیم و از همون چند ساعتی که توی خونه بودیم لذت می بردیم این مداوم توی خونه بودن جریانی شد که به پروپای هم بیچیم بعد به جای این که با این شرایط سخت کنار بیایم یا بتونیم هم دیگه رو آروم کنیم، استرس رو به هم دیگه انتقال بدیم هرچند من خودم سعی می کردم به عنوان مادر خانواده هی همه رو مدیریت کنم آرومشون کنم و بهشون امید بدم و همش دنبال این باشم که یک تفریح یا هیجانی داشته باشیم که حوصلمون سر نره».

مثال دیگری نیز شاهدی بر این مضمون است:

«به جرأت می تونم بگم شاید عجیب ترین قسمت کرونا برای من این بود که نه تنها رابطه های ما تقویت نشد، بلکه بیشتر از بین رفت؛ اول شاید برای ما خیلی حالت فان داشت، کل روز باهم حرف می زدیم می گفتیم می خندیدیم همه اش فیلم می دیدیم قلیون می کشیدیم با هم دیگه خونه رو تمیز می کردیم با هم خرید می رفتیم به جای مهمونی و نمی دونم این ها خودمون سعی می کردیم برای خودمون فعالیتی را داشته باشیم اما بعد از دوماه واقعاً شرایط خسته کننده شد، طوری که اصلاً نمی تونستیم هم دیگه رو تحمل کنیم، مداوم دعوامون شد و ما هم کنار می نشستیم بابا-مامان باهم دیگه دعوا می کردن و به هم دیگه گیر می دادن سر کوچک ترین چیزی مداوم با هم دعوا می کردند...».

زیرمضمون دوم با عنوان «تقویت کارکرد عاطفی خانواده» از مصاحبه های خانواده های استخراج شده است که از قبل نسبت به شرایط خود آگاهی داشته، روابط خانواده مستحکم بوده و درمیان اعضا احترام به عقیده و سلیقه مشاهده می شود. افرادی که در این خانواده ها حضور دارند، طی این دوران در خانواده به خوبی زمینه پاسخگویی به نیازهای عاطفی یکدیگر را فراهم ساخته اند.

«کرونا خیلی فرصت خوبی شد که قدر خانواده رو بیشتر بدونم و بفهمم که چقدر این خانواده برای من زحمت کشیده برای من مهمه و به من کمک کرده تا بتونم پیشرفت کنم»

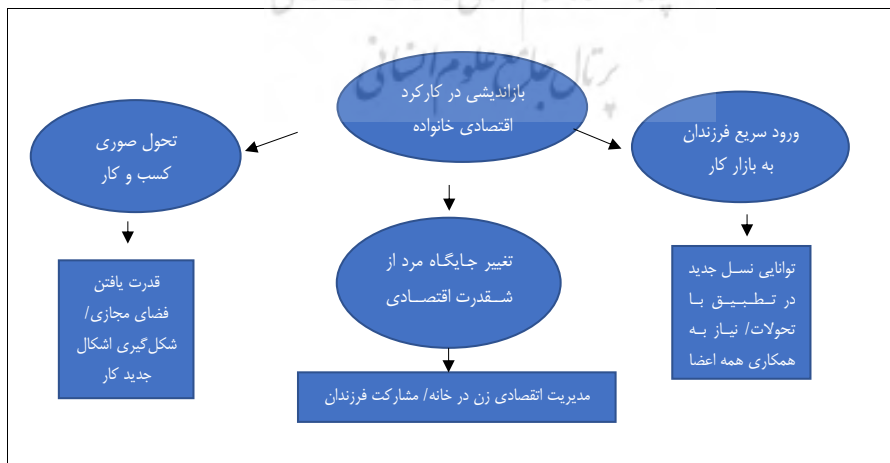
«نمی شه گفت که کرونا باعث شد که ما با هم درگیری و این ها بیشتر داشته باشیم، اتفاقاً برعکس کرونا باعث شد که از هم دیگه بیشتر حمایت کنیم، شاید قبلاً هیچ وقت از مشکلات

کاری هم دیگه خبر نداشتیم یا هیچ وقت نمی فهمیدم که چه قدر همین درس خوندنی که از نظر من برای دخترم ساده به نظر میاد کار سختی باشه و فکر می‌کنم واقعاً کرونا باعث شد که نسبت به هم دیگه عمیق تر بشیم شرایط هم دیگه را بیشتر درک کنیم.»

«طی این مدت کرونا زحمت‌های مامانو دیدم و فهمیدم که چه قدر داره زحمت می‌کشه چه قدر تلاش می‌کنه من خیلی مامانو دوست دارم خودش اینو خیلی خوب می‌دونه، ولی انگار که چشم نسبت به همه چیز تازه باز شد که با این که خودش مریض شد، برای ما بلند می‌شد آشنیزی می‌کرد، ما استراحت می‌کردیم، ولی مامانم هنوز داشت به ما کمک می‌کرد و برای ما آب میوه می‌گرفت و همش سرپا بود.»

«من خیلی تلاش کردم که از اعضای خانواده حمایت کنم، یعنی وقتی که می‌دیدم شرایط مالی بد می‌شه یا اجاره‌خونه عقب می‌فته سعی کردم خودم خواسته‌ها رو بیه مرور کنم، بینم کدومش اولویت نیست، کدوم در اولویته که اون رو بگم یا مثلاً از پدرم درخواست کنم از مادرم درخواست کنم، اما شاید قبلاً که ندیده بودم این همه سختی رو یا نگران از دست دادن خانواده نبودم همه چیز برام خیلی عادی بود، هیچ وقت به این جنبه از زندگی فکر نکرده بودم...»

- مضمون دوم: بازاندیشی در کارکرد اقتصادی خانواده

یکی از مهم‌ترین اشکال تحول در کارکرد نهاد خانواده طی دوران کرونا، به وجه اقتصادی این نهاد بازمی‌گردد. فراگیری پاندمی کرونا به صورت گسترده همراه بود با بیکاری، بحران اقتصادی، تشدید فقر، مجازی شدن و دورکاری و نیاز به تغییر شغل. از این رو، یکی از موضوعاتی که به شدت در مصاحبه‌ها به چشم می‌خورد، به این جنبه از نهاد خانواده بازمی‌گردد. همان‌گونه که گفته شد با سراسری شدن قرنطینه و اهمیت دورکاری و از بین رفتن برخی کسب و کارها همانند کسب و کارهای مرتبط با مراسم‌های عروسی، تغییرات اقتصادی بسیاری را به خانواده‌های ایرانی تحمیل کرد. این امر در شهر تهران که نسبت به سایر مناطق کشور هزینه‌های بیشتری برای خانوار وجود دارد (به دلایلی هم چون: بالا بودن اجاره خانه‌ها، هزینه حمل و نقل و...) بسیار پررنگ‌تر به نظر می‌رسد. ذیل این مضمون کلیدواژه‌هایی هم چون: ترس از فقر، بیکاری، تغییر شغل، مجازی شدن کسب و کار، آینده‌نگری اقتصادی، اجبار همه اعضا به اشتغال یا صرفه جویی، به کرات تکرار شده است. در شرایطی که بسیاری از خانواده‌ها نان‌آور خانواده‌های ایرانی پدر یا مرد است، اهمیت فضای مجازی در کسب و کار باعث شد که اعضای جوان‌تر خانواده‌ها که با این فضا به خوبی آشنایی داشته و نسبت به پدران و مادران خود نحوه استفاده از امکانات آن را بلد هستند، برای کسب درآمد در این فضا تشویق شوند.

«زمانی که من مجبور شدم کفش فروشی رو جمع کنم به خودم گفتم سر همین یه ماه بدبخت می‌شم بعد که حالا با پسر شروع کردیم از طریق اینستاگرام آنلاین کفش فروختن حس می‌کنم در جدیدی به روی ما باز شد. می‌تونم بگم که اگه اینستاگرام نبود ما باید کلاً همه زندگی رو می‌فروختیم می‌رفتیم شهرستان پیش پدر مادرم زندگی می‌کردیم، واقعاً فضای مجازی و این پسر منو نجات دادن».

در میان مصاحبه‌شوندگان حتی برخی از افرادی که زیر ۱۸ سال سن داشتند از طریق فضای مجازی همانند: ادمنی کانال‌های اینستاگرامی و تلگرامی، ورود به فضاهای ترید و فارکس، فتوشاپ، تولید محتوا و بلاگری و مانند آن، اشاره کردند. آن‌ها بیان داشتند که حتی در شرایطی که در خانه، پدر و مادرشان بیکار بودند توانسته‌اند از این پلتفرم‌ها اشتغال‌زایی کنند؛ به عبارتی مجازی شدن کسب و کار باعث شد که تعادل اقتصادی خانواده که پیش از این در مرکز آن پدر و مادر خانواده حضور داشتند به سمت فرزندان با توانایی ایجاد اشتغال مجازی متمایل شود.

«من تونستم بیج خودم راه بندازم و کوسن‌هایی که مامانم درست می‌کرد و بفروشم. اولش بابام خیلی مخالف بود و به خصوص اون

موقعی که نمی‌دونستیم که قراره کرونا ادامه پیدا کنه، خیلی مخالفت می‌کرد، ولی با این‌که این راه ادامه پیدا نکرد حداقل برای مدتی کار کردیم و سود هم کردیم. حتی اگه بگم که بیشتر مشتری‌ها اطرافیان و دوستان بودن، ولی خب به این فکر می‌کنم که به این واسطه برای مادرم که هیچ‌وقت تو عمرش کار نکرده یه مسیر درآمد درست کردم.»

«من اولین فکری که به ذهنم رسید این بود که توی این شرایط که همه دارن بیشتر از فضای مجازی استفاده می‌کنند بهتره که یک کسب و کار رو خودم راه بندازم. یه سری دوره آنلاین برداشتم که بتونم پیجم رو بالا بکشم خیلی ویو بگیرم، حتی به یوتیوب هم فکر کردم، ولی وقتی که دیدم نمی‌تونم تو ایران از طریق یوتیوب درآمد داشته باشم، تمرکزمو گذاشتن روی اینستاگرام، شاید هنوزم به اون چیزی که می‌خواستم نرسیدم، ولی همین‌که حالا اگر هر از گاهی یه تبلیغ می‌گیرم برای من کافیه.»

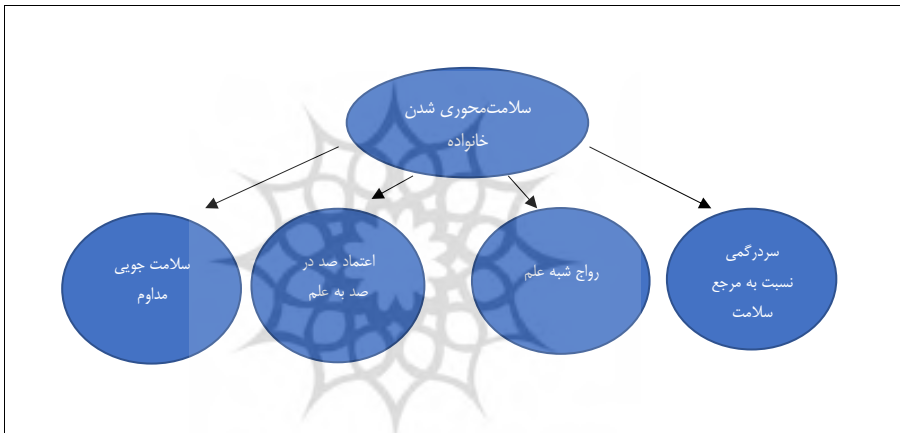
«بابای من مثل کسانی نبود که بگیرم کارش را از دست داد، ما هنوز درآمد خودمون داشتیم، مشکلی نبود از این جهت، ولی خُب آدم احساس مسئولیت می‌کنه نسبت به خانواده. یه روز رفتم تو اینترنت سرچ کردم نحوه کسب و کار مجازی شروع کردم به تحقیق کردن تا این‌که با کار سئو آشنا شدم بعد کم‌کم شروع کردم کار کردن یه سری آموزش آنلاین دیدم بعد که آموزش آنلاین دیدم شروع کردم برای استارت‌آپ‌های مختلف رزومه دادن و درخواست کار فرستادن اولاش درآمدی نداشت یا حتی چند نفر پول منو خوردن، ولی الان بعد از این مدت، تنها چیزی که دارم هم تجربه کاریه همین‌که می‌تونم کنار دانشگاه این شغل رو هم داشته باشم و کل سرمایه‌اش یه لپ‌تاپه. شاید در آینده این کار و انجام ندم، ولی حداقل یه درآمد مقطعی باهاش دارم که قد این‌که دستمو جلوی کسی دراز نکنم کافیه.»

از سوی دیگر، نقش زنان درخصوص این کارکرد بسیار پررنگ‌تر از پیش بوده و به‌طورکلی بار اقتصاد خانواده بر دوش تک‌تک اعضا سنگینی می‌کند.

«به‌عنوان یه زن حس می‌کنم که هیچ‌وقت به اندازه کافی از من قدردانی نشده؛ مثلاً خلیا می‌بینند که شوهر من کارش رو توی دوران کرونا از دست داد، ولی خُب کسی به این نگاه نمی‌کنه که اگه الان من دارم با یه حقوق محدودی حالا کم و بیش زندگی رو می‌گردونم قبل

از کرونا هم داشتم این کارو می‌کردم، ولی به چشم هیچ‌کس نیومد، یعنی همیشه با این‌که من خودم درآمد داشتم، این درآمد من از نظر دیگران بی‌اهمیت شمرده می‌شد؛ حتی پدر من همیشه به هم می‌گفت دیگه ازدواج کردی برای چی می‌ری کار می‌کنی کار کردن دیگه به درد تو نمی‌خوره، ولی واقعاً آگه کار نمی‌کردم هیچ جوری نمی‌تونستیم زندگیمون رو جمع کنیم، آینده بچه‌هامون واقعاً به خطر می‌افتاد، به خاطر آینده بچه‌هامون باید کار می‌کردم».

- مضمون سوم: سلامت محور شدن خانواده

ذیل این مضمون می‌توان به زیرمضمون‌هایی چون سردرگمی نسبت به مرجع نهادی سلامت، تجویزهای نبات‌داغی و رواج شبه علم، اعتماد صددرصد به علم و سلامت جویی مداوم اشاره کرد.

فراگیری پاندمی کرونا با یکی از مهم‌ترین چرخش‌ها از نهادی که کارکرد سلامت جامعه را بر عهده داشت، به سمت خانواده همراه بود. به این صورت که بیمارستان و فضای درمان به دلیل احتمال بالای ابتلا به ویروس کرونا خود به محلی برای از بین رفتن سلامت افراد تبدیل شد.

«اوایل کرونا من حتی می‌ترسیدم بچه‌ای که مریض شده‌رو ببرمش دکتر، یعنی با خودم می‌گفتم که آگه یه مدل کرونارو ببرم باده مدل سوپه و مدل جدید کرونا برمی‌گردونم. با این‌که می‌دونستم شاید دارم کار خطرناکی می‌کنم، اما ترجیح‌م این بود که تا جایی که ممکنه بچه‌رو

توی خونه نگه دارم تو سن کم هم خوب بالآخره مرگ ومیر بچه‌ها کمتر بود. بیشتر می‌ترسیدم که برای خودم اتفاقی بیفته و خودم نباشم که ازش مراقبت کنم، اما واقعاً ترجیح‌م این بود که به هیچ عنوان نرَم بیمارستان و یا مثلاً آگه می‌شه مشاوره آنلاین بگیرم یا از اطرافیان بودن کسایی که پزشک بودن یا تو بیمارستان کار می‌کردن و درمان بودن از اونا پیرسم.»

از سوی دیگر از همان روزهای اول به دلیل فقدان زیرساخت‌های مناسب برای حفظ سلامت شهروندان، خانواده‌ها خود طلایه‌دار حفظ سلامتی اعضای خویش گشتند. در همین دوران از رواج خرافه گرفته تا اخبار زرد اینستاگرامی و اعتماد صددرصدی به فضای مجازی موجب شد که خانواده‌ها چالش‌های بسیاری را پیرامون تأمین سلامت اعضا پیش رو داشته باشند.

«خیلی اوضاع بدی بود، یعنی هیچ‌جوری نمی‌شد آدم به این نتیجه برسه که در اون لحظه باید چیکار کنه؛ اول می‌گفتند که ماسک لازم نیست، دستکش دستتون کنید؛ بعد یه مدت می‌گفتند که نه دستکش لازم نیست از طریق بزاق انتقال پیدا نمی‌کنه، ماسک بزنید و فکر کن تو این شرایط مونده بودیم که اصلاً چیکار باید بکنیم، کدوم راه درسته(?)؛ چه‌طوری زندگی‌مونو از این اتفاقات نجات بدیم!».

یکی از مهم‌ترین تم‌های مورد اشاره قرار گرفته، برای انتقال مرجعیت سلامت از نهاد بیمارستان به خانواده به این امر بازمی‌گردد که به دلیل گفتمان‌های متناقض موجود درخصوص: چیستی بیماری کرونا، نحوه انتقال، نحوه مقابله، نحوه جلوگیری و نحوه درمان آن باعث شد که افراد نتوانند کاملاً به نهادهای خارج از نهاد خانواده اعتماد کرده و ناچار به امتحان روش‌های مختلف برای تأمین سلامت اعضای خود باشند؛ از سوی دیگر، در این بین به دلیل اعتماد به راه‌های سنتی هزاران ساله، خانواده به مرجعی برای اعتماد به تجویزهای مرتبط با سلامتی تبدیل شد که سینه‌به‌سینه انتقال یافته بود. تجویزهای دم‌نوشی طب سنتی، طب جایگزین، طب کل‌نگر و به عبارتی شبه علم درمیان خانواده‌ها فراگیر گشتند.

«یادتونه که همون اوایل این اتفاق افتاد؛ مثلاً در مورد ادرار شتر رو نمی‌دونم از این دعوای سنتی و این واقعاً همش فکر می‌کنم که اون موقع چه‌طوری شرایطو تحمل می‌کردیم، مخصوصاً من طرف خانواده شوهرم خیلی می‌گفتند دکتر نرید یا واکسن ابزار جاسوسیه، این واکسن مخصوص ایرانی‌ها ساخته شده و اینا.»

«من و اکسن نژدم، شوهرم نژد، بچه‌هام نژدن، هیچ‌کدوم حتی سرما نخوردیم که بگم که ما کرونا گرفتیم، فکر کردیم سرماخوردگی بود. هیچ اعتقادی هم نداشتیم از اولم تصمیم من بود که واکسن نزنم و خیلی هم خوشحالم هیچ اتفاقی برامون نیفتاد، حس می‌کنم بیشتر یه هیستری جمعی بود؛ یعنی اون ترس از بیماری و تلقین جمعی بود.»

«در این میان برخی از خانواده‌ها با اعتماد صددرصد از هرگونه شبه علم دوری کرده و به دنبال راه‌هایی بودند که بتوانند سلامت خود را از طریق راه‌های علمی به دست آورند و یا حفظ کنند. حتی در این مورد نیز با اعلام مخالفت‌های مختلف از سوی گروه‌های علمی مانند جامعه پزشکیان با مواردی هم چون واکسن موجب شد که افراد به شدت نسبت به اتخاذ استراتژی سلامت محور خود دچار تردید شوند.»

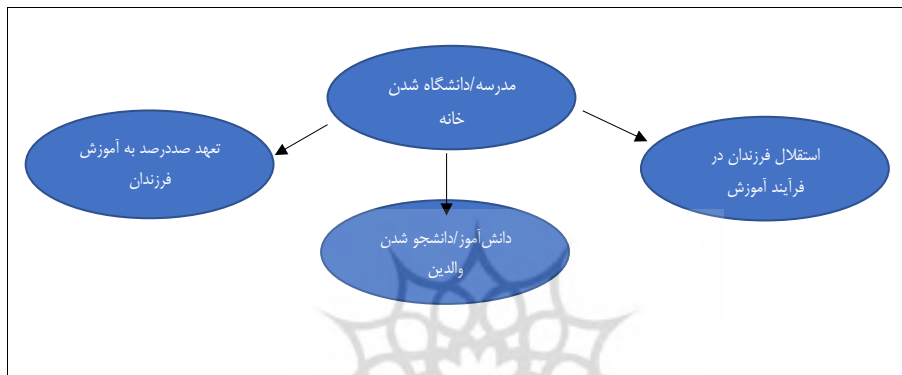
«از روز اول با خودم تصمیم گرفتم که به جای این‌که بشینم به حرف این خانواده و اون خانواده گوش بدم، سرچ کنم، تحقیق کنم؛ با طبق مطالب علمی، کار را انجام بدم. به انگلیسی سرچ می‌کردم ببینم مثلاً چه قدر طول می‌کشد بیماری خوب بشه چه قدر طول می‌کشد انتقال پیدا کنه، چه طوری انتقال پیدا می‌کنه، چه طوری غذای آماده بخرم، همه رو تحقیق می‌کردم، هر چند این وسط خیلیا بودن که می‌گفتند ما توصیه‌هایی می‌کردند که با توجه به این توصیه‌ها اگه قرار بود ما هم اونارو انجام بدیم، حتماً تا حالا مرده بودیم! چون خودشون مداوم مریض بودن، ولی می‌گفتند که این کارو نکنید.»

ذیل مضمون سلامت جویی مداوم می‌توان به این نکته اشاره کرد که افراد برای تأمین کارکرد سلامتی در خانواده، یکی به نعل زده و یکی به میخ؛ یعنی از یک سو باور خود را به تجویزهای سنتی هم چون تجویزهای معمول برای درمان آنفولانزا و سرماخوردگی حفظ کرده و از سوی دیگر از تجویزهای علمی معتبر هم چون دریافت واکسن نیز به شدت استقبال می‌کردند.

«بابا این دکترا که هر روز یه حرف می‌زدن؛ یه روز گفتند که نمی‌دونم این ویروس از طریق آب دهان انتقال پیدا می‌کنه، یه روز گفتن تو سرما یخ می‌زنه، زمستون بشه خوب می‌شه، یه روز گفتن تابستون بشه خوب می‌شه، انقدر حرف‌های مختلف زدن که آدم ندونه به چی اعتماد بکنه.»

«خسته شدم از بس مریض‌داری کردم! هی یکی خوب می‌شد، اون یکی مریض می‌شد، من کل این چند مدت کرونا رو فقط داشتم پرستاری می‌کردم؛ یعنی موقعی که از کادر درمان تشکر می‌شد باید به مدال به من اهدا می‌کردند».

- مضمون چهارم: مدرسه/دانشگاه شدن خانه

یکی از مهم‌ترین نیازهای ما در جهان معاصر به کارکرد نهاد آموزش و پرورش و انتقال آن به خانواده پس از شیوع کرونا بازمی‌گردد. بسیاری از والدین، به خصوص مادران اشاره کردند که به دلیل آموزش از راه دور، فرزندان بیشترین سختی را در میان اعضای خانواده کشیده و بار مسئولیت‌های آن‌ها چندین برابر شده است. از یک سو کارکردن با نرم‌افزارهای آموزشی هم‌چون شاد، واتس‌آپ و مانند آن گرفته و از سوی دیگر اجبار فرزندان به درس خواندن و تطبیق خود با شرایط آموزشی متفاوت از آن‌چه که خود تجربه کرده بودند، بیشترین فشار را به مادران وارد کرده است. آن‌ها ابراز کردند که برای ایفای نقش معلمی برای فرزندان خود از تمامی جنبه‌های دیگر زندگی بازمانده‌اند. از سوی دیگر، این امر موجب شد که خانواده نسبت به اهمیت جدایی نهاد آموزش و استقلال آن و مرارت‌ها و سختی‌های کار معلمان آگاه شده و قادران مدارس باشند. ذیل این مضمون، مضامینی هم‌چون رهاکردن فرزندان به مسئولیت خودشان، دانش‌آموز-دانشجو شدن مجدد والدین و قبول مسئولیت صددرصد آموزش فرزندان شناسایی شده است. به این صورت که ذیل مضمون رهاکردن فرزندان به مسئولیت خودشان ابراز شد که به عنوان مثال، والدین پس از مدتی خسته شده و از فرزندان خواستند که خود را با فضای جدید تحصیل تطبیق دهند.

«من هم‌زمان با کرونا بچه دومم رو به دنیا آوردم. واقعاً برام سخت بود که با مریضی نوزاد که تو شرایط سخت به دنیا آمده بود، کسی نبود که از من مراقبت کنه حتی مادرم کرونا گرفته بود، خیلی سخت بود که به درس پسرم برسم؛ برای همین، همون اول بهش گفتم که علیرضا جان از این به بعد مسئولیت درست با خودته. من همیشه بهت اعتماد داشتم، الانم اعتماد می‌کنم که خودت هم‌زمان با چیزی که مدرسه ازت می‌خواد... معلم ازت می‌خواد پیش بری... من همه امکانات فراهم کردم، ولی واقعاً شرایطم طوری نبود که بتونم همیشه پای درس بچه باشم؛ هرچند معلم واقعاً ما رو مجبور می‌کرد که دخالت کنیم...»

«یه جای مجبور بودم که خودم باهاش درسا رو کار کنم اما تایی که تونستم به هوش و توانمندی خودش اعتماد کردم...»

«من که قید درس بچه‌ها را زدم! این کرونا کند زد به پایه بچه اولی. بچه‌ای که تا حالا مدرسه رو ندیده، زور نشنیده، نمی‌دونه دیسیپلین یعنی چی! از مادر هم حساب نمی‌بره؛ واقعاً چه طور می‌شه برای سال‌های آینده آماده کرد. وسط درس می‌رفت دوچرخه سواری کنه یه دقیقه تو بازی می‌کرد، بعد می‌ومد پای درس خوندن؛ واقعاً از جایی قیدشو زدم! دیدم دیگه دارم دیوونه می‌شم! اعصابم نمی‌کشه بعضی روزا خواهرم می‌اومد با بچه‌ها درس کار می‌کرد، اون روزا باز بهتر بود، ولی واقعاً سر یه صفحه مشق بیهو یه شبانه روز طول می‌کشید بنویسه».

«این کرونا آینده مملکت رو نابود کرد، این بچه‌ها هم این جور بی‌سواد بالا آمدن هر چه قدر هم بگین که پدر مادر کمک می‌کند، اما واقعاً سیستم آموزشی عوض شده، حتی همون جمع و تفریق عادی که ما انجام می‌دادیم، آوردن پلکانی کردند، من خودم نمی‌فهمم چیه وای به حال بچه. چه طوری این بچه می‌خواد در آینده دکتر و مهندس بشه...»

«من و خواهرم که دانشگاه می‌رییم مشکلی نداشتیم، ولی مامانم سر خواهر کوچیک‌ترم که دبیرستانی‌ه اذیت شد، پدر ما رو درآورد تا یه خط درس بخونه. انقدر واقعاً درس خوندن این برای ما دردسر شد که مجازی شدن کلاس‌های خودمون برامون سختی نداشت، برای امتحانات حالا یه کاری می‌کردم، تقلب می‌کردیم، واقعیت اینه که دو

سال از دانشگاه من گذاشت و من هیچی نفهمیدم... نه چیزی یاد گرفتم... نه تونستم ارتباطی بگیرم... نه اصلاً استادا منو شناختن... حس می‌کنم این فرصت از ما گرفته شد، باعث شد که قدر همین کارهای ساده مثل دانشگاه رفتن و شرکت توی کلاس بدونیم.»

- مضمون پنجم: تغییر جایگاه رهبری در خانواده

یکی از مهم‌ترین موارد در خصوص کارکرد نهاد خانواده پس از پاندمی کرونا به تغییر جایگاه رهبر خانواده از پدر به مادر بازمی‌گردد. همراه شدن وظیفه مادری با وظیفه آموزش فرزندان و تأمین سلامت آن‌ها و از سوی دیگر، ناتوانی پدر در تأمین نیازهای اقتصادی خانواده منجر شد که خانواده ایرانی بازاندیشی جدی را نسبت به نقش زنان داشته باشد؛ به نحوی که در تحلیل یافته‌ها مشاهده شد که اغلب مصاحبه‌شوندگان اذعان داشتند که تمامی بار مسئولیت خانواده در دوران کرونا به مادر خانواده محول شده و نقش‌های وی از همیشه پررنگ‌تر بوده است؛ به نحوی که فرزندان در جایگاه قاضی حاضر شده و حتی به کرات با پدر خانواده درگیر شده‌اند. از سوی دیگر، خود مردان نیز با مشاهده سنگینی بار مسئولیت فرزندان، به‌ویژه در رابطه با تحصیل آن‌ها نیز نسبت به اهمیت نقش مادر در خانواده تأکید کردند؛ به نحوی که می‌توان گفت کارکرد برقراری تعادل، حمایت، امنیت و سلامت فرزندان تا حد زیادی به مادر خانواده واگذار شده است.

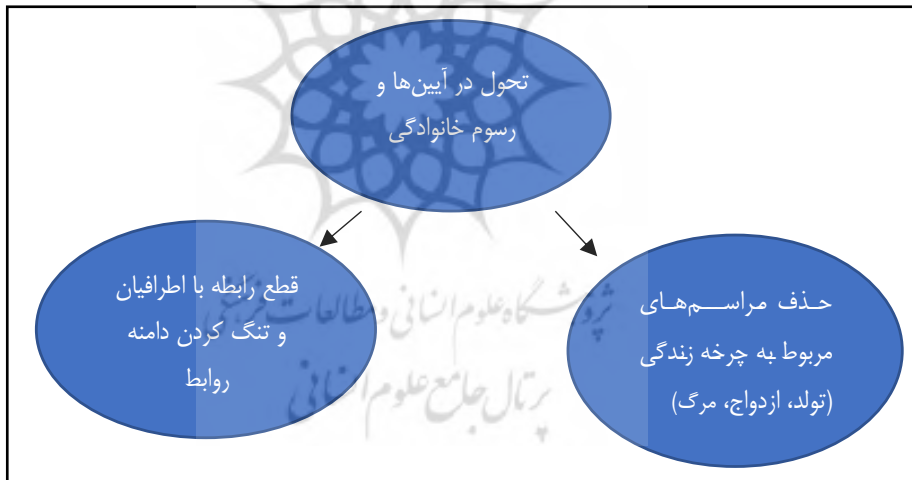
«طی این مدت با گوشت و خونم فهمیدم که مادر بچه‌ها چه قدر توی خونه زحمت می‌کشه، در حالت عادی هیچ‌وقت نمی‌فهمیدم که همین کارهای روزمره که شب میام خونه شام حاضر همه چی حاضره چه قدر کارهای سختی هستند، الان دارم به این فکر می‌کنم که اگر واقعاً همسر من انقدر دلسوز و فداکار نبود شاید هم همون اول اگه نگم از کرونا حتماً از گشنگی می‌مردیم... یعنی یادمه اون دفعه که خانم مریض شد همه ما پیر شدیم، این قدر من حرص خوردم و استرس داشتم که ۷ کیلو وزن کم کردم، چون همین کارهای روزمره رو که می‌کردم از خستگی شب می‌افتادم زمین نمی‌تونستم بلند شم.»

«مامانم طفلی از همه بیشتر خسته شد، هم از اون طرف غیر از خود ما بقیه مثل بابابزرگم اینا یا داییم اینا مریض می‌شدند باید برای اونا هم غذا می‌فرستاد و هم باید حواسش به بقیه بود، هم حواسش به خود ما بود، هم حواسش باید به باقی مسائل خانواده بود؛ حس

می‌کنم که تازه فهمیدم که چه قدر مامان داره زحمت می‌کشه تو این شرایط».

«حس می‌کنم هیچ‌کس نمی‌تونست این کارایی که من کردم انجام بده. فکر می‌کنم بیشتر بار این زندگی واقعاً افتاد روی دوش من مخصوصاً سر درس بچه‌ها. اگر... یک ذره کمکم می‌کرد باز مثلاً دلم به یه چیزی خوش بود، ولی انقدر من اذیت شدم تو این دوران کرونا هم از یه طرف بی‌کاری هم بی‌پولی، ولی با این حال مدیریت کردن این شرایط خیلی سخت بود، خدایی نمی‌تونستم به بابای بچه‌هام هم فشار بیارم، نمی‌تونم اذیتش کنم حالا بالأخره اونم زحمت خودشون می‌کشید، اما حس می‌کنم انقدر که من حرص خوردم هیچ‌کس نخورد».

- مضمون ششم: تحول در آیین‌ها و رسوم خانوادگی

یکی از پرتکرارترین مضامین در مصاحبه‌ها، به تحول در برگزاری آیین‌ها و مراسم‌ها، از بین رفتن هاله تقدس امور مربوط به خانواده، تغییر در روش زندگی و الگوهای قالب فAMILI و خانوادگی بازمی‌گردد. در تحلیل یافته‌ها مشاهده می‌شود که قطع رفت‌وآمد فAMILI، تغییر شکل و یا کنارگذاشتن برخی از مراسم، مانند مراسم مربوط به ازدواج و یا ختم، کاهش رفت‌وآمدها و اهمیت صراحت نسبت به تفاوت‌ها باعث شد که بازنگری بسیار عمیقی در خصوص آیین‌ها و مراسم خانوادگی انجام شود.

«بهترین تغییراتی که از نظر من توی این دوران اتفاق افتاد و من و همسر هم تصمیم گرفتیم که بدون مراسم ازدواج، بریز و پیاش و توجه به حرف‌های بقیه بریم سر خونه‌زندگی خودمون، حس می‌کنم کرونا باعث شد که دیگه اون توقعات بی‌جای فامیل برای این که حتماً رفت و آمد باشه یا عروسی هم دیگه برن، مراسم هم دیگه برن، حذف شه. این یه اتفاق بزرگ بود که به نظر من باید به فالنیک بگیریم و ادامه بدیم».

«فامیل ما اگه یکی فوت می‌کرد هر هفته باید می‌رفتم خونه طرف. هر هفته می‌رفتم برای قرآن خوندن تا نمیدونم چهلم خونه طرف می‌موندن، اما بعد از کرونا خصوصاً کسایی که بر اثر کرونا از دست رفتن این مراسم‌هایی که انقدر طرف اذیت می‌شد که بعد از مرگ عزیزش باید ورشکست هم می‌شد، به خاطر این رفت و آمدها، جمع شد. شاید یه بدی‌هایی هم داشت، ولی بیشتر به نظرم بهتر شد. این طوری یه سری فشارهایی که به خانواده وارد می‌شد از خانواده برداشته شد.»

«به نظر من جنبه مثبت کرونا قطع رابطه با فامیل بود، مخصوصاً عمه‌های گرامی... هرچور حساب می‌کنم هر هفته من درس داشتم یا کاری داشتم میومدن خونه ما می‌موندن... مگه می‌رفتن...! بعضی وقتام آخر شب اصلاً نمی‌رفتن و شب می‌موندن. هیچ وقت نفهمیدم که آخر هفته یعنی چی...! تفریح یعنی چی...! درسته تو کرونا تو خونه بودیم، ولی حداقل این همه رفت و آمد کم شد، خصوصاً برای آدم درونگرایی مثل من که از شلوغی خوشش نمیاد! این قطع شدن رفت و آمد و به نظرم خیلی خوب بود...».

«ما که خوشحالیم، حداقل این دید و بازدید مسخره عید تموم شد. من حتی تلفنم به زور می‌زنم به این فک و فامیل... اصلاً ما هر سال باید بریم خونه خاله و دایی مامان و همسایه و این همه فامیل دور».

«اون سال که ما نتونستیم شب یلدا بگیریم، واقعاً دق کردم! چون یه ساله همش منتظریم که این شب یلدا بیاد دور هم جمع بشیم که دیگه فرصتی نداریم که دور هم دیگه جمع بشیم،

حالا همین شب یلدا و عید نوروز هم از ما بگیرن نتونیم یه مسافرت بریم، خیلی بد بود!»

«از این طرف خیلی ناراحت‌کننده است، چون مثلاً مراسم مذهبی دور هم جمع می‌شدیم می‌رفتیم مسجدی، حسینی، جایی یا مثلاً آگه عیدی بود جشن می‌گرفتیم کرونا باعث شد که این مراسمات جمع بشه، درسته بالأخره برمی‌گرده و با قدرت دوباره پیگیری می‌شه ولی خیلی ناراحت‌کننده بود که این مراسم‌ها اون موقع کنسل شد.»

- مضمون هفتم: خانواده مرجع فراغت و لذت

یکی دیگر از مضامینی که در این مصاحبه‌ها استخراج شد به مرجعیت خانواده برای تأمین اوقات فراغت و لذت اعضای خانواده هم‌زمان با فراگیری پاندمی کرونا بازمی‌گردد. اگر زن و مرد پیش از کرونا تفریحاتی را به همراه دوستان و آشنایان بیرون از خانواده داشتند و یا فرزندان با گروه همسالان خود ساعاتی را در مدرسه و دیگر مراکز و سازمان‌ها هم‌چون حضور در باشگاه‌های ورزشی، کتابخانه، سینما و مانند آن داشتند. این فضای فراغتی به درون خانه و عموماً به فضای مجازی منتقل شد. به خصوص در روزهای اول، تفریحات دوستانه و فامیلی برچیده شده و نهایتاً در دایره خانواده پیگیری شد. گذران اوقات فراغت در محل‌هایی مانند: سینما، رستوران، تئاتر و مانند آن محدود شده و به فضاهای باز هم‌چون پارک‌ها، بیرون از شهر البته در صورت بسته نبودن مسیرهای خروج از شهر منتهی شد.

«اوایل کرونا داشتیم سکنه می‌کردم که دوستانم نمی‌دیدم...! واقعاً افسرده شده بودم... هر روز با هم فیس چت داشتیم هر روز با هم تصویری تماس می‌گرفتم... صحبت می‌کردیم، ولی واقعاً داشتیم دیوونه می‌شدم تا این که کم‌کم شروع کنیم خونه همدیگه رفتن، یعنی انقدر این دور بودن از دوستان منو اذیت کرد که شاید بتونم بگم یکی از سخت‌ترین دوران‌ها برای من بود.»

«من قبل از کرونا با همکارا شاید مأموریتی می‌رفتم یا با هم باغ می‌رفتیم، اما خب دیگه بعد از کرونا اون بساط‌ها کامل جمع شد.»

«من خیلی تفریح زیادی قبل از کرونا خارج از چارچوب خانواده نداشتم، فقط آگه یه دورهمی‌های زنانه داشتیم که با دوستان

دوران مدرسه دور هم جمع می‌شدیم، بعد از کرونا همین هم جمع شد، البته یادمه که یه سال بعد از این ماجرا دوباره جمع شدیم دور هم دیگه، ولی اصلاً مثل قبل نبود هر دفعه یا یکی مریض بود، یکی مشکوک بود، یکی شوهرش، یکی به بچه‌هاش مشکوک به ویروس بود... رفت‌وآمدها و دوره‌می خیلی کم شد، خیلی محدود شد، ولی در عوض دیگه صبح تا شب تو گروه داشتیم با هم دیگه چت می‌کردیم».

«دوره‌می‌های خانوادگی ما هنوز سرجاش بود، خصوصاً با پدر مادر همسرم یا پدر مادر خودم، رفت‌آمد سر جاشون بود. برادرام میومدن ولی خُب بالآخره هر از گاهی هم یکی مریض بود، هیچ‌وقت نشد که همگی دور هم جمع باشیم، ولی خوب اونقدری که دیگه خودم و خانمم سعی کردیم یه تفریح به‌پا کنیم. بیشتر فیلم و سریال می‌دیدم یا آشپزی می‌کردیم با هم».

«من عاشق بیرون رفتن و تفریح کردنم یادمه سه ماه از کرونا گذشته بود، داشتم دیوونه می‌شدم! به شوهرم گفتم که اگه نمی‌ذارن از شهر خارج بشیم، بیا بریم همین پارک شهر، همین وسط تهران وسایل پیکنیک ببریم حداقل بشینیم تو پارک غذایی بخوریم؛ همش فکر می‌کنم الان چه‌طوری اون دورانو تحمل می‌کردم».

۶. نتیجه‌گیری

همه‌گیری ویروس کرونا با افزایش تنش، استرس و ترس فراگیر در خانواده‌ها همراه بود و این نهاد را به فضایی برای اشتراک‌گذاری احساسات و چالش‌های ارتباطی تبدیل کرد. از سوی دیگر، گسترده‌شدن استفاده از پلتفرم‌های آنلاین در زندگی روزمره باعث شد که اعضای خانواده‌ها برای سازگاری با محدودیت‌ها و مواجهه با چالش‌های تحمیل‌شده به‌طور مداوم درحال مذاکره و چالش باشند. فشار مضاعف بر نهاد خانواده، روابط میان اعضا را به‌شکلی عمیق متحول کرد؛ به‌نحوی که افزایش توجه به اهمیت درک متقابل و توسعه استراتژی‌های جدید در روابط میان اعضا چالش‌هایی را در ساختار قدرت در خانواده‌ها نیز ایجاد کرد؛ بااین‌حال، مشاهده انعطاف بسیار بالای این نهاد در یک زمان بحرانی، بر این واقعیت صحه گذاشت که باوجود این‌که نهاد خانواده متحمل

آسیب‌های زیادی شده است، اما هم‌چنان مهم‌ترین نهاد اجتماعی محسوب می‌شود.

به‌طورکلی فراگیری پاندمی کرونا با احساس سردرگمی گسترده‌ای که با خود نسبت به آینده به همراه داشت و همراهی آن با استرس و نگرانی و رواج ضداطلاعات، خانواده را به محلی برای اشتراک احساسات، غم، خوشحالی، استرس، کرختی و دشواری در تعامل تبدیل ساخت. از یک‌سو با ازبین‌رفتن مرزهای مختلف زندگی اجتماعی و استحاله همه این نهادها در نهاد خانواده زمینه برای بازاندیشی عظیمی در کارکردهای این نهاد فراهم شده است. در این میان، فضای مجازی با فراهم‌ساختن امکان بهره‌گیری از آموزش‌های آنلاین، کسب اطلاعات، پیروی از ترندها و ادامه کسب‌وکارها در این پلتفرم‌ها نقش بسیاری در تغییر عادت‌های گذشته خانواده ایرانی داشته است. این فرآیند اعضای خانواده ایرانی را مجبور به مذاکره مداوم برای اتخاذ رویکردی مناسب کرده است. از یک‌سو، فراگیری کرونا منجر به از بین رفتن آزادی‌های فردی شده و به‌خصوص این امر برای فرزندان که به‌دلیل قرنطینه زیر دیدگان سراسربین خانواده قرار گرفتند، همراه با احساسات تلخ و تلقین تصور محدودیت و تنگنا شده است. از سوی دیگر، ماندن در خانه طی روزهای طولانی و سپری کردن اوقات در کنار هم افراد را مجبور به شناخت از یک‌دیگر ساخته و فرصت جدیدی را برای اتخاذ راهبردهای مدیریت رابطه فراهم نموده است؛ اگرچه در یافته‌ها، اشاره مستقیمی به تجربه خشونت نبود؛ اما به‌کرات کلیدواژه‌هایی درباره احساس منفی جمعی افراد در محیط خانواده، تنگنا و تحت فشار قرارگرفتن، احساس جداافتادن و نگرانی بابت ازدست‌دادن روابط، تکرار شده است. هم‌چنین تعطیلی کسب‌وکارها، ترس از فقر و خانه‌محور شدن آموزش فرزندان، شرایط دشواری را برای اعضای خانواده به‌وجود آورد و باعث شد خانه‌ای که زمانی محل فراغت، لذت و آسایش بود به منطقه‌ای میانی برای تأمین نیازهای افراد تبدیل شود که پیش از این به نهادهای جایگزین واگذار می‌شد.

بررسی مضامین شناسایی‌شده در پژوهش، نشان می‌دهد که برملاشدن تفاوت‌ها در سطح زندگی روزمره، تغییر در روابط قدرت میان اعضای خانواده، اختلافات فکری، تحول در برگزاری مراسم و آئین‌ها نیز به‌شدت کارکردهای خانواده را متحول ساخته است. در این میان، خانواده‌هایی که نسبت به شرایط خود آگاهی داشته و برای حل مشکلات تلاش می‌کردند کمترین تعارض را تجربه کرده و بیشترین بازاندیشی را در جهت پیشبرد امور خانه و اعضا داشته‌اند. در ادامه، جدول مضامین استخراج شده در پژوهش ارائه شده است.

جدول ۴: مضامین اصلی و فرعی پژوهش (نگارندگان، ۱۴۰۰).
Tab. 4: Main and Sub-Themes of the Research (Authors, 2020).

مضامین محوری	مضامین فرعی	مصادیق
کارکرد عاطفی خانواده و دوگانه حمایت - سرکوب	۱. تقویت کارکرد عاطفی خانواده ۲. تزلزل در کارکرد عاطفی خانواده	۱. برقراری تعادل با آزمون و خطا، بازنگری در روابط، تلاش برای به‌روزشدن، تلاش برای جانمندان از فرزندان، راهبردهای حل مسأله به جای فرار و سرکوب و انکار، نزدیکی ناشی از درد مشترک ۲. احساس تنگنا و دل‌تنگی برای شرایط قدیم، غم دوری از دوستان، عدم تعامل، ناتوانی در گفت‌وگو، اشتراک در مشکلات در عین عدم اشتراک در پاداش
بازاندیشی در کارکرد اقتصادی خانواده	۱. ورود سریع فرزندان به بازار کار ۲. تغییر جایگاه مرد از قدرت اقتصادی خانواده ۳. تحول صوری کسب و کار	۱. ورود به فضای کار مجازی و دورکاری، اولویت کار به تحصیل، احساس مسئولیت نسبت به والدین ۲. احساس نیاز به کار همه اعضا، دخالت اقتصادی همسر، ناتوانی پدر از تأمین خانواده ۳. بازنگری در نحوه کسب‌وکار، تغییر شکل کار از اداره/دفتر/مغازه/ارگان/سازمان به خانه
سلامت‌محور شدن خانواده	۱. سردرگمی نسبت به مرجع سلامت ۲. رواج شبه علم ۳. اعتماد صددرصد به علم ۴. سلامت‌جویی مداوم	۱. شیوع اخبار زرد و ضد خبرها تأثیرگذاری آن بر تصمیمات سلامت‌محور خانواده، اهمیت سواد رسانه‌ای، نگرانی بابت اعتماد به علم، هم مسیر شدن با جمع ۲. تجویزهای نبات‌داغی، اعتماد به شبه علم، طب کل‌نگر، طب چینی و طب جایگزین تا توصیه‌های علمی، دارودرمانی‌های خودسرانه ۳. تلاش برای دستیابی به واکسن و داروهای مورد نیاز به هر قیمتی، اعتماد صددرصدی به علم، تحقیق سیستماتیک ۴. تغییر نظر مداوم و شیفت نسبت به درمان‌های سنتی و درمان‌های مدرن
مدرسه/دانشگاه شدن خانه	۱. استقلال فرزندان در فرایند آموزش ۲. دانشجو/دانش آموز شدن مجدد والدین ۳. تعهد صددرصد به آموزش فرزندان	۱. درخواست از فرزند برای پیگیری امور درسی خود، ناامیدی والدین از آموزش فرزندان، خستگی والدین از برآورده کردن نیاز فرزندان به آموزش ۲. اجبار والدین به آموزش دیدن از طریق اینترنت/معلم خصوصی و اینستاگرام، جلو زدن از معلم و اتخاذ رویه آموزشی مستقل ۳. همکاری مداوم با نهاد آموزش، نگرانی والدین نسبت به آینده تحصیلی فرزندان
تغییر جایگاه رهبر خانواده	بازاندیشی در نقش مادر	اذعان به نقش قدرتمند مادر در مدیریت خانوار و برآورده کردن همه نیازهای کارکردی نهاد خانواده
تحول در آیین‌ها و رسوم خانوادگی	۱. حذف مراسم‌های مربوط به چرخه زندگی ۲. قطع رابطه با اطرافیان و تنگ کردن دامنه روابط	۱. حذف مراسم‌های مربوط به تولد، ازدواج، مرگ ۲. کاهش رفت‌وآمد با اطرافیان و تنگ کردن دامنه روابط به فامیل درجه ۱، مجازی کردن روابط
خانواده مرجع فراغت و لذت	خانگی شدن تفریح	تلاش برای ساختن تفریحات جدید، اولویت یافتن تفریحات خانگی مانند دیدن فیلم در خانه به‌جای سینما، محدود کردن تفریح به اعضای خانواده

سپاسگزاری

از داوران محترم و ناشناس نشریه که با دقت و موشکافی علمی، وقت ارزشمند خود را صرف داوری نمودند، صمیمانه سپاسگزاری می‌کنیم؛ نظرات سازنده و راهنمایی‌های ارزشمند ایشان، به ارتقای کیفیت علمی این پژوهش کمک شایانی کرده است. قدردان زحمات و تعهد علمی این عزیزان هستیم و از همراهی و پشتیبانی نشریه در این مسیر، سپاسگزاریم.

مشارکت درصدی نویسندگان

مشارکت نویسنده اول ۴٪، نویسنده دوم ۳٪، نویسنده سوم ۲٪ و نویسنده چهارم ۱۰٪ بوده است.

تعارض منافع

به موجب این توافقنامه، نویسنده مسئول مقاله از جانب سایر نویسندگان اعلام می‌کند که در رابطه با انتشار مقاله ارائه شده آن‌ها به‌طور کامل از چالش‌های اخلاق نشر، نظیر سرقت علمی / ادبی، سوء رفتار، جعل داده‌ها و یا ارسال و انتشار دوگانه پرهیز کرده‌اند. به علاوه، برای انتشار این اثر منافع تجاری وجود ندارد و نویسندگان در قبال ارائه اثر خود، وجهی از مؤسسه یا شخص ثالثی دریافت نکرده‌اند.

کتابنامه

- ارحامی، آسیه، (۱۳۹۹). «درباره مقابله با شیوع ویروس کرونا (۲۸). چالش‌های خانواده ایرانی در مواجهه با کرونا». گزارش ب ۱۶۹۷۶، دفتر مطالعات آموزش و فرهنگ مجلس شورای اسلامی.
- اسکندریان، غلامرضا، (۱۳۹۹). «ارزیابی پیامدهای ویروس کرونا بر سبک زندگی (با تأکید بر الگوی مصرف فرهنگی)». ارزیابی تأثیرات اجتماعی، ویژه‌نامه پیامدهای شیوع ویروس کرونا- کووید ۱۹، ۲: ۶۵-۸۵.
- اینگلهارت، رونالد، (۱۳۸۲). تحولات فرهنگی در جوامع صنعتی. ترجمه مریم وتر، تهران: انتشارات کویر.
- آزادارمکی، تقی؛ و غیاثوند، احمد، (۱۳۸۳). جامعه‌شناسی تغییرات فرهنگی در ایران. تهران: نشر آن.
- آزادارمکی، تقی، (۱۳۹۰). جامعه‌شناسی خانواده ایران. تهران: انتشارات سمت.

- توسلی، غلامعباس، (۱۳۸۸). نظریه‌های جامعه‌شناسی. چاپ پانزدهم، تهران: انتشارات سمت.
- دانیالی، مریم؛ و اسکندری، الهام، (۱۴۰۰). «پیش‌بینی اضطراب ویروس کرونا براساس تاب‌آوری، راهبردهای تنظیم شناختی هیجان و سایبرکندریا». تازه‌های علوم شناختی، ۲۳(۴): ۶۱-۷۱. <https://icssjournal.ir/article-1-1261-fa.html>
- دهقانی، محسن؛ اسماعیلیان، نسرین؛ روشن، محمد؛ و اکبری، فاطمه، (۱۳۹۶). طلاق (ابعاد روان‌شناختی، عاطفی و قانونی). تهران: انتشارات جنگل، جاودانه.
- ذکایی، محمدسعید، (۱۳۹۹). هنر انجام پژوهش کیفی از مسأله‌یابی تا نگارش. تهران: انتشارات آگاه.
- رضایی، احمد؛ و شعبانی، مریم، (۱۳۹۳). «بررسی رویکرد تطبیقی دیدگاه‌های علامه طباطبائی و پارسونز نسبت به مدیریت خانواده». مجله معرفت، ۲۳(۲۰۲): ۱۳۴-۱۱۹.
- کرسول، جان دبلیو، (۱۳۹۳). طرح پژوهش: رویکردهای کیفی، کمی و ترکیبی. ترجمه‌ی علیرضا کیامنش و مریم دانای طوسی، تهران: جهاد دانشگاهی.
- کلانتری، عبدالحسین؛ و روشنفکر، پیام، (۱۳۹۳). طلاق در ایران. تهران: جامعه‌شناسان.
- گرنشاهی، الیزابت، (۱۳۸۸). خانواده در جهان امروز. ترجمه‌ی افسر افشار نادری و بیتا مدنی، نشر تهران.
- گیدنز، آنتونی، (۱۳۸۷). تجدد و تشخص - جامعه و هویت شخصی در عصر جدید. ترجمه‌ی ناصر موفقیان، تهران: نشر نو.
- گیدنز، آنتونی، (۱۳۹۲). چکیده آثار آنتونی گیدنز. ترجمه‌ی حسن چاوشیان، تهران: نشر ققنوس.
- عابدی‌جعفری، حسن؛ تسلیمی، محمدسعید؛ فقیهی، ابولحسن؛ و شیخ‌زاده، محمد، (۱۳۹۰). «تحلیل مضمون و شبکه مضامین؛ روشی ساده و کارآمد برای تبیین الگوهای موجود در داده‌های کیفی». اندیشه‌ی مدیریت راهبردی، ۵ (۲): ۱۵۱-۱۹۸. <https://doi.org/10.30497/smt.2011.163>
- لیبی، محمد مهدی، (۱۳۹۳). خانواده در قرن بیست‌ویکم از نگاه جامعه‌شناسان، ایرانی و غربی، تهران: نشر علم.
- محمدپور، احمد، (۱۳۹۲). ضد روش (منطق و طرح در روش‌شناسی کیفی). جلد اول. انتشارات جامعه‌شناسان.
- مک‌کارتی، جین؛ و اردوارز، رزالین، (۱۳۹۰). مفاهیم کلیدی در مطالعات خانواده. ترجمه‌ی محمد مهدی لیبی، تهران: نشر علم.

- Abedi Jafari, H., Taslimi, M. S., Faqih, A. & Sheikhzadeh, M., (2011). "Content Analysis and Content Network; A Simple and Efficient Method for Explaining Patterns in Qualitative Data". *Strategic Management Thought Journal*, 5 (2): 151-198. <https://doi.org/10.30497/smt.2011.163>
- Arhami, A., (2020). *Coping with the Coronavirus Epidemic (28). Challenges of Iranian Families in Dealing with Coronavirus*. Report No. 16976, Office of Educational and Cultural Studies of the Islamic Consultative Assembly.
- Azad Armaki, T. & Ghiasvand, A., (2004). *Sociology of Cultural Changes in Iran*. Tehran: Nashr-e An.
- Azad Armaki, T., (2011). *Sociology of Iranian Family*. Tehran: Samt Publications.
- Beck-Gernsheim, E., (2009). *Family in Today's World*. Translated by Afsar Afshar Naderi and Bita Madani. Tehran: Tehran Publications.
- Braun, V. & Clarke, V., (2006). "Using thematic analysis in psychology". *Qualitative Research in Psychology*, 3(2): 77-10. <https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa>
- Cavanagh, S. E., (2008). "Family structure history and adolescent adjustment". *Journal of family Issues*, 29(7), 944-980. <https://doi.org/10.1177/0192513X07311232>
- Chung, G., Lanier, P. & Wong, PYJ., (2020). "Mediating Effects of Parental Stress on Harsh Parenting and Parent-Child Relationship during Coronavirus (COVID-19) Pandemic in Singapore". *J Fam Violence*, 37(5): 801-812. <https://doi.org/10.1007/s10896-020-00200-1>
- Chung, H., Seo, H., Forbes, S. & Birkett, Y., (2020). *H. Working from home during the COVID-19 lockdown: Changing preferences and the future of work*. University of Kent and the University of Birmingham. University of Kent.
- Creswell, J. W., (2014). *Research Design: Qualitative, Quantitative, and Mixed Methods Approaches*. Translated by Alireza Keyamnezh and Maryam Danaei tousi. Tehran: Jihad Daneshgahi Publications.

- Daniyali, M. & Eskandari, E., (2021).” Predicting Coronavirus Anxiety based on Resilience, Cognitive Emotion Regulation Strategies and Cybercondria”. *New Insights in Cognitive Sciences*, 23(4): 61-71. <https://doi.org/10.30514/icss.23.4.61>
- Dehghani, M., Esmacilian, N., Roshan, M. & Akbari, F., (2017). *Divorce (Psychological, Emotional and Legal Dimensions)*. Tehran: Jangal Publications, Everlasting.
- Englehart, R., (2003). *Cultural Changes in Industrial Societies*. Translated by Maryam Vater, Tehran: Kooyar Publications.
- Eskandarian, Gh., (2020). “Assessment of the Consequences of the Coronavirus on Lifestyle (with an emphasis on cultural consumption pattern)”. *Social Impact Assessment, Special Issue on the Consequences of the Coronavirus Epidemic-COVID 19*, 2: 65-85. <https://sid.ir/paper/524156/en>
- Giddens, A., (2008). *Modernity and Self-Identity - Society and Personal Identity in the Modern Age*. Translated by Nasser Movaghiyan. Tehran: Novin Publications.
- Giddens, A., (2013). *Abstracts of Anthony Giddens' Works*. Translated by Hassan Chavoshian. Tehran: Ghoghnos Publications.
- Horowitz, J. M., Brown, A. & Minkin, R., (2021). *A year into the pandemic, long-term financial impact weighs heavily on many Americans*. Pew Research Institute, March 5
- Kalantari, A. & Roshanfekr, P., (2014). *Divorce in Iran*. Tehran: Sociologists.
- Kelley, H., LeBaron, A.B. & Hill, E.J., (2020). “Family matters: Decade review from Journal of Family and Economic Issues”. *Journal of Family and Economic Issues*, 42: 20–33. <https://doi.org/10.1007/s10834-020-09706-8>
- Labiby, M. M., (2014). *Family in Contemporary Iran and the West*. Tehran: Nashr-e Elm.
- McCarty, J. & Edwards, R., (2011). *Key Concepts in Family Studies*. translated by: Mohammad, Tehran: Nashr Elm.

- Mohammadpour, A., (2013). *Anti-Method (Logic and Design in Qualitative Methodology)*. Volume One. Sociologists Publications.
- Rezaei, A. & Shabane, M., (2014). "A Comparative Study of the Perspectives of Allameh Tabatabai and Parsons on Family Management". *Ma'arif Journal*, 23(202): 134-119. <http://www.ensani.ir/fa/content/339538/default.aspx>
- Spinelli, M., Lionetti, F., Pastore, M. & Fasolo, M., (2020). "Parents' stress and children's psychological problems in families facing the COVID-19 outbreak in Italy". *Frontiers of Psychology*, 11: 1713. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2020.01713>
- Tavassoli, Gh., (2009). *Sociological Theories*. 15th Edition, Tehran: Samt Publications.
- Willoughby, B. J., Hall, S. S. & Luczak, H. P., (2015). "Marital paradigms: A conceptual framework for marital attitudes, values, and beliefs". *Journal of Family Issues*, 36(2): 188-211. <https://doi.org/10.1177/0192513X13487677>
- Zokae, M. S., (2020). *The Art of Conducting Qualitative Research from Problem Finding to Writing*. Tehran: Agah Publications